FORRÁS

Gyekiczky Tamás

Rendcsinálás – Tisztogatás az ügyvédi karban 1957–1958

Dokumentumok

Az ügyvédi kar 2007-ben új ügyvédi törvény előkészítését kezdte meg. A viták folynak, a különböző szabályozási megoldások kidolgozatlanok. Mindenezek ellenére az ügyvédi kar modern kori történelme során először került olyan helyzetbe, amikor – élve a maradéktalan önrendelkezés jogszabályi lehetőségével – önmaga alakíthatja ki működésének kereteit.

Dokumentum-összeállításunk azt a korszakot idézi fel, amikor nemcsak az önrendelkezés volt illúzió, hanem a kar önvédelmének sem volt esélye. Az 1956-os forradalom után a hatalmát restauráló politikai elit nyílt személyi és szervezeti támadást indított az ügyvédi kar ellen. A leszámolás során nemcsak ügyvédek sokaságát fosztották meg hivataluk gyakorlásától, hanem az államszocializmusnak megfelelő működési keretet alakítottak ki. Ezek az intézmények a jogállami fordulatig meghatározták a magyarországi ügyvédek hétköznapjait.

Számos elképzelésünk van arról, vajon miért éppen 1957-ben került sor az ügyvédek elleni leszámolásra. Az ügyvédi kar forradalom alatti szerepvállalása éppúgy oka lehetett e dühödt akciónak, mint az ügyvédség soraiban időközben felszínre kerülő jogi-jogállami elképzeléseknek, amelyeknek az ügyvédi vezetők minden lehetséges fórumon helyt adtak.[1] Magyarázatul társadalmi-strukturális okokat is említhetnénk, azaz maga az ügyvédi kar, társadalmi természete szerint, beilleszthetetlen egy monolit hatalmi renden felépülő igazságszolgáltatási szervezetrendszerbe.

Bármennyire furcsa, a kádári vezetés által hevesen bírált és – verbálisan – meghaladni kívánt „Rákosi-rendszer" csak alig nyúlt hozzá az ügyvédi működés jogi kereteihez. Cinikusan szólva: annyira jelentéktelenné tette e jogvédelmi hivatásrendet, hogy semmi szüksége sem volt az 1938-as Ügyvédi Rendtartás átfogó reformjára. Kádárék persze nem az ügyvédi kar szerepének növelését és a joguralom biztosítását tartották szem előtt, hanem be akarták fejezni azt, amit Rákosiék el sem kezdtek: az ügyvédi kar (szakma és szervezet) totális politikai integrációját. E célkitűzésből ered az intézkedéseket legitimáló, a folyamatosságot túlhangsúlyozó szemléletmód.

A dokumentumok szövegének közzététele előtt röviden szeretnénk bemutatni az 1958-as (nevezzük kádári megoldásnak) törvényerejű rendelet előtti korok szabályozástörténetét. Ezt követően néhány megjegyzést fűzünk a dokumentumokhoz, inkább kiegészítve, mintsem magyarázva azok mai szemmel is érdekes és fontos szövegét.

1. Az ügyvédi működés keretei: rövid szabályozástörténet

A dualizmus alapjait kiépítő törvényhozás a kiegyezést követő hetedik évben alkotta meg az 1874:34. törvénycikket az ügyvédi rendtartás tárgyában. E törvény, többszöri módosítás után, az 1937:4. törvénycikkel került átfogó reformra, ám a dualizmus korabeli törvénycikk számos rendelkezése az 1937. évi jogszabály közvetítésével 1958-ig fennmaradt. Kádárék tehát egy több évtizedes intézményszerkezetet roppantottak össze.

Az ügyvédi tevékenység 1874 óta két alapelv szerint folyt. Az ügyvéd magánvállalkozóként – entellektüel polgárként – dolgozott, munkahelye sem nevesítve, sem szervezetileg szabályozva nem volt. Látni fogjuk, az 1958-as változások során éppen ezt az autonómiát vonták meg akkor, amikor az ügyvédeket ügyvédi munkaközösségekbe kényszerítették.

A másik alapvető szervezési elv az államhatalomtól való függetlenség volt, ami egyfelől az igazságügyminiszter rendkívül csekély felügyeleti jogosultságában, másfelől a kamarai szervezet teljes autonómiájában testesült meg. Ebben az értelemben a kamara valójában működési keretet jelentett, amelynek határai a törvényszékekhez igazodtak, azaz regionális elven jöttek létre. Az 1874:34. tc. 17. §-a például kimondta, hogy úgy kell megállapítani a kamarák működési kerületét, hogy az több törvényszék területére terjedjen ki. Nem államigazgatási vagy közigazgatási egység, hanem az igazságszolgáltatás regionális felépítése határozta meg a kamarai tagozódást.

A kamarai autonómia 1874-ben magában foglalta, hogy a „vagyontalan perlekedők" képviseletét a kamara saját maga oldja meg. Az 1874:34. tc. 28. §-a szerint a választmány határozott a pártfogó ügyvéd kirendeléséről, díjazásáról. E kirendelést a kamara tagja csak rendkívül indokolt esetben tagadhatta meg.

A törvénycikk hatályba lépése után a kisebb-nagyobb módosítások az ügyvédi etika kérdéseit, a fegyelmi eljárást és a fegyelmi büntetések rendjét (1887:28. törvénycikk az ügyvédi rendtartás módosításáról) egészítették ki. Az 1907-es nagyobb módosítás (az 1907:24. törvénycikk az ügyvédi rendtartás módosítása tárgyában) pedig lehetővé tette az ügyvédi kamara választmánya és fegyelmi bírósága határozatának megtámadását a Királyi Curia (törvényi írásmód – Gy. T.) előtt. A Curia ügyvédi tanácsa döntött a hatáskörébe rendelt ügyekben; e tanács tagjainak

jelentős részét az igazságügy-miniszter választotta ki az ügyvédi kamarák által kijelölt ügyvédek közül (1907:24. tc. 3. §).

Az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó évtizedében, 1912-ben egy korabeli „salátatörvénycikk" (az 1912:7. törvénycikk az egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályokról) rendezte újra az ügyvédi hivatás gyakorlásának személyi-szakmai feltételeit. Az ügyvédjelölti lajstromba vételnél megkívánta a „jogtudori oklevél" megszerzését (korábban elegendő volt az elméleti államvizsga és az első szigorlat sikeres letétele), az ügyvédek lajstromba vételénél pedig az ügyvédi vizsga letételét követő két év joggyakorlat kimutatását. Az egységes bírói és ügyvédi szakvizsga bevezetéséről rendelkezett az 1913:53. törvénycikk. Ennek alapján az ügyvédek joggyakorlata a leendő bírákkal azonos feltételek szerint, velük közös helyszíneken zajlott. Időtartama mindkét szakma esetében három év volt; ebből legalább egy évet mindenkinek a királyi bíróságnál, egy évet ügyvédnél (vagy más peres képviselet ellátására alkalmas szervezetnél) kellett letöltenie, a hátralévő egy évet pedig a felsoroltakon túl ki lehetett tölteni a közjegyzőnél, vagy az Igazságügyi Minisztérium fogalmazó szakán. Mivel a királyi bíróságoknál csak azt a személyt lehetett kötelező gyakorlatra bocsátani, aki megfelelt a köztisztviselőkre megszabott általános feltételeknek, az ügyvédi kiválasztás – közvetve – a közigazgatási tisztviselők szakmai kiválasztási feltételeihez igazodott.

A 1930-as években az 1934. évi kisebb módosítást három év múlva követte az a törvény, amely 1958-ig meghatározta az ügyvédi tevékenységet. Az 1934:2. törvénycikk legfontosabb újítása az időközben – éppen regionális szervezésük miatt – több százas taglétszámot elérő kamarák belső szervezeti rendszerének kialakítása volt. E törvény ötszáznál több tag esetében lehetővé, illetve ezerfős taglétszám felett kötelezővé tette a képviseleti közgyűlésre történő áttérést. Szabályozta a választási eljárást, a közgyűlés hatáskörét, és a közgyűlés összehívásának rendjét, illetőleg a közgyűlési küldött jogait és kötelezettségeit. Mintegy „mellékesen". határozott és egyértelmű szankciókat fogalmazott meg azokkal az ügyvédekkel szemben, akik vagy a kamarai tagdíjat vagy a gyám- és nyugdíjintézeti hozzájárulást nem fizették meg. E renitenseknek megtiltotta a kamarai tisztségviselővé választást éppúgy, mint a Kúria ügyvédi tanácsába történő jelölést. E rendelkezéseket az 1937:4. törvénycikk egy az egyben átvette, és beillesztette intézményrendszerébe.

Az 1937-ben hatályba lépett törvény címe *(Törvénycikk az ügyvédi rendtartásról)* félrevezető. Legalábbis ha napjaink fogalomhasználat nézzük, hiszen az ügyvédi rendtartás alatt mást értünk, de a törvény is inkább az ügyvédi működés kamarai szervezeti rendjére koncentrált, és csak a II. fejezetben rendelkezett az ügyvédi működésről. A törvénycikk minden kétséget kizáróan rendkívül modern törvény, részletesen foglalkozott az ügyvédi kamara szervezeti felépítésével, az ügyvédi önkormányzatok létrehozásával, működésével, az ügyvédi önkormányzat tisztségviselőivel és kollektív szerveivel. Azonban – és ez rendkívül fontos az 1958-as változásokat nézve – nem adta fel azt az alapelvet, hogy az ügyvédi tevékenység az ügyvéd személyes vállalkozása, egy olyan polgári értelmiségi szakma, amely szakmai és képzettségi előírásaiban szabályozható ugyan, de munkaszervezeti kontroll alá nem vonható. Ennek az elvnek megfelelően fel sem tételezte a törvény, hogy a kamara és az ügyvéd között valamilyen szervezeti elemet létre kell hozni. A rendszer így kétpólusú maradt, az önkormányzatiság alapjain felépülő működési forma továbbra is alapvető elem.

Az ügyvédek önkormányzati szerveként működő ügyvédi kamarát a törvény tagolt szervezetként fogta be, olyanként, amely két elemből, a „közjogi testületből" és a „vagyonjogi személyből" állt. A kamara elnöke mindkét oldalt szuverén módon képviselte. A kamara helyi bizottságokat hozhatott létre azoknak a királyi törvényszékeknek a területére, amelyeknek székhelye nem esett egybe az ügyvédi kamara székhelyével.

Az ügyvédi működés feltétele lett, hogy az ügyvéd rendelkezzen iroda céljára szolgáló helyiséggel. Nem volt szükséges azonban, hogy az iroda és a lakás külön legyen akkor, ha valamilyen jogcímen vagy valamelyik családtag engedélyével rendelkezésre állt az ügyvédi működéshez szükséges irodahelyiség. Mivel a törvény a társas iroda fogalmát is ismerte, a szükséges helyiségigényt társas irodára nézve szintén megadta. Tilalmazta ugyanakkor a „fiókiroda" fenntartását. Részletes és mindenre kiterjedő garanciális rendelkezéseket léptetett hatályba az ügyvédi felvétel, a névjegyzékből való törlés eseteire. Bevezette – szükség esetére – az ügyvédi biztosítékadást, amelyet az ügyvédi kamarák kezeltek, és amely nem csökkenhetett az ügyvéd számára előírt mérték alá.

A törvény kibővítette az ügyvédi tevékenységet végzők körét. Az ügyvéd és ügyvédjelölt mellett megjelentek a helyettes ügyvédek, akik a jelenlegi ügyvédi törvényből ismert alkalmazott ügyvédhez hasonló jogállásba kerültek.

Összefoglalásképpen elmondható: a törvény – az ügyvédi tevékenység minden elemét érintve, számos ponton újraszabályozva – biztosította a professzionális ügyvédi hivatás jogszerű gyakorlását. A törvényi mértéken túlmenően nem korlátozta az ügyvédi autonómiát, de részletes szabályokat alkotott az ügyvéd felelősségéről vagy a kamara felügyeleti jogosultságáról. Az ügyvédi felelősség nem korlátozódott a fegyelmi felelősségre, sőt a törvény gondoskodott az ügyvéd polgári jogi felelősségének vagyoni garanciáiról.

Az 1937. évi törvénycikk volt az a „burzsoá ügyvédi rendtartás", amelynek eltörlését Kádárék 1957-ben célul tűzték ki. A törvény alapjaiban – amint említettük – ugyanis túlélte a Rákosi-korszakot, jóllehet néhány módosításon 1945 után átesett.

Az 1947. évi I. törvény még csak néhány pontban érintette az 1937-es rendtartást, azonban az 1948. évi XXIX. törvény már több mint huszonöt szakaszt módosított. Amíg 1947-ben az önkormányzatiság, addig 1948-ban a fegyelmi felelősség állt a módosítások homlokterében. Az önkormányzatiság elvének korlátozása mögött a második világháborús náci és nyilas zsidóüldözések következtében vagyonukat és tagságukat elvesztő kamarák helyzetének rendezése állt. A fegyelmi eljárás újraszabályozását nemcsak az időközben átalakított igazságügyi-bírói szervezet miatt kellett végrehajtani, hanem az országos ügyvédi bizottság hatáskörének kibővítése miatt is. A látható centralizáció első jele volt, hogy a megszűnő kamarák vagyonának kezelését az ügyvédi kamarák országos bizottságának hatáskörébe rendelték. Ezután a másodfokú fegyelmi eljárások, a felügyeleti intézkedések elleni „felfolyamodások" szinte logikusan kerültek e fórumhoz. 1948-ban a „szegények" képviseletét ellátó ügygondnok kirendelése a perbíróság feladata lett, és szigorú címhasználati tilalmat rendeltek el az ügyvédi karra nézve.

1957-ig az ügyvédi tevékenység szabályozását vagy kormányszintű jogszabályban (rendelet, határozat) vagy igazságügy-miniszteri rendeletben végezték el. 1949-ben a 6000/1949. (I. 22) IM rendelet bevezette az ügyféli panaszeljárás intézményét, ami közvetve lehetőséget (és módot) adott az ügyvédi tevékenység legbelső titkainak nyilvános ellenőrzésére. Az ügyfél panaszát – a jogszabály a fő esetköröket az ügyvéd elszámolási kötelezettségének megsértésére tartogatta – az ügyvéd lakóhelye szerint illetékes törvényszéken terjeszthette elő (R. 2. §). A törvényszék egy rendes nemperes eljárásban, ha kell, hivatalból is bizonyítva, megvizsgálta a panasz jogosságát. Még akkor is le kellett folytatni az eljárást – írta elő a rendelet –, ha a panaszos nem jelent meg a meghallgatáson. A panasz tárgyában hozott, és az ügyvédet elmarasztaló döntés fegyelmi vagy büntető konzekvenciáit hivatalból kellett érvényesíteni, ezek megindítása kötelező volt.

1949-ben egy Minisztertanácsi rendelet (4302/1949. [XI. 3.] MT rendelet a joggyakorlat és az egységes bírói és ügyvédi vizsga tárgyában, valamint egy igazságügy-miniszteri rendelet (84000/1949. [XI. 3.] IM rendelet az MT rendelet végrehajtásának tárgyában) az ügyvédi szakma több évtizedes tradícióit kezdte ki. Még nem számolta fel az egységes bírói-ügyvédi vizsgát, ám a joggyakorlatot már kettéválasztotta. Ügyvédjelölt – ezt az IM rendelet 2. § (2) bekezdése egyértelművé tette – csak ügyvédnél végezhetett joggyakorlatot, a bíróságokat és az igazságügyi szerveket fenntartották a fogalmazók részére (külön szabályozva a hadbírókat). Felpuhították ugyanakkor a joggyakorlatot azáltal, hogy megengedték annak „alapos jogi vagy közigazgatási ismeretek szerzésére alkalmas munkakörben" való letöltését, legyen az kereskedelmi vagy közlekedési vállalat, illetőleg pénzintézet. Mivel az ügyvédjelölt csak ügyvédnél végezhetett joggyakorlatot, nyilvánvaló, hogy ez a lehetőség a bírói kar jövendő tagjai előtt nyílt meg.

A joggyakorlat ellenőrzését az IM rendelet ún. joggyakorlati összejövetelekre bízta. Azoknál az ügyvédi kamaráknál, ahol a jelöltek joggyakorlatot folytattak, joggyakorlati bizottságot kellett szervezni, és a *„joggyakorlaton lévők részére a népi demokrácia követelményeinek megfelelő továbbképzésük céljából összejöveteleket kell tartani"* (IM R.7. § [1] bek.) Ezeken az összejöveteleken a joggyakorlaton részt vevők kötelesek voltak megjelenni, és a munkában tevékenyen részt venni. Az összejövetel időtartama legalább hetente két óra – írta elő a jogszabály. Az összejövetelekről a kamara elnökének minden évben jelentést kellett készítenie az igazságügy-miniszter részére.

A vizsga igazi bürokratikus számonkéréssé alakult át. Főképpen az eljárási szabályok kidolgozottsága, az ismételt és pótvizsgák precizírozottsága jelezte: a vizsgakövetelmények teljesítése a jelölt számára élet vagy halál kérdésének magasságába emelkedett.

Az 1951–1955 közötti időben a Minisztertanács, az igazságügy-miniszter, valamint a Pénzügyminisztérium rendeleti úton szabályozta az ügyvédi kar életét. E jogszabályok közül legfontosabb a 23/1955. (III. 20.) MT rendelet, mivel ennek 12 szakasza évtizedes tradícióktól fosztotta meg az ügyvédi kart.

Emlékeztetőül: 1945 előtt a bírói és az ügyvédi szakvizsga, joggyakorlat szorosan összetartozott, közös vizsga és közös gyakorlati képzés szolgálta a magas színvonalú utánpótlást. Az 1955-ös MT rendelet megszüntette az ügyvédi vizsgát, s egyszerűen egy közelebbről meg nem határozott gyakorlati és elméleti tudást írt elő az ügyvédi névjegyzékbe való bejegyzéshez. Erről a kamarának a felvételi eljárás során kellett meggyőződnie, objektív kritérium pusztán a két év gyakorlati idő volt, amelyet a jelöltnek le kellett töltenie. Igaz, méltányosságból ez az idő egy évre volt csökkenthető.

A rendelet centralizálta az ügyvédi szervezetet, mivel kimondta, hogy *„az ügyvédi kamarák az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának és az Igazságügyminiszternek felelősséggel tartoznak"* (23/1955. [III. 20.] MT. rendelet 1. § [2] bek.).

Az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága (ÜKOB) ellenőrzési és utasítási jogot kapott, az igazságügy-miniszter pedig ún. főfelügyeleti jogot gyakorolt. Egyszerűsítették a fegyelmi eljárást, kétfokú eljárásban, három-három tagú tanácsokban döntöttek az ügyvédek fegyelmi felelősségéről.

A 2/1955. (III. 20.) IM rendelet (az ügyvédek fegyelmi szabályzatáról) pontosította és szervezetileg körüljárta az ügyvédek elleni fegyelmi eljárást. A látszatok fenntartása mellett a fegyelmi eljárás alkalmassá vált bármelyik ügyvéd bármikor történő elbocsátására – ha az eljáró tanácsok ezt akarták. Márpedig politikai nyomásra miért akartak volna mást?

A korszakban kibocsátott 5000/1951. (II. 27.) IM rendelet, az 1/1955. (I. 5.) IM rendelet, valamint a 3/1955. (IX. 8.) IM rendelet egyfelől az ügyvédi kamarák területi beosztásáról tartalmaztak új előíráso-

kat, másfelől az ügyvédi munkaközösségek tagjainak adóztatásáról, társadalombiztosítási járulékainak megfizetéséről rendelkeztek. (2/1954. [V. 13.] IM rendelet). Fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy Pénzügyminisztérium már egy 1952. évi rendeletében (20/1952 [III. 23.] PM rendelet) szabályozta az ügyvédi munkaközösségek tagjainak adóztatását. Az ügyvédi munkaközösségeket érintő speciális (és kedvező) adó- és társadalombiztosítási rendelkezések miatt elmondhatjuk, 1952/1954-től lényeges, pozícionális különbség alakult ki az ügyvédi munkaközösségek és az egyéni ügyvédek között – a munkaközösségek javára.

Az ügyvédi munkaközösségekről a bemutatott jogszabályokon kívül a jelenleg nyilvánosan elérhető jogi adatbázisokban más korabeli jogszabály nem található. Meg kell tehát fogalmaznunk azt a tételt, miszerint az ügyvédi munkaközösségek (ÜMK) kialakításának ekkor semmilyen jogszabályi háttere nem volt. Az ÜMK-ra vonatkozó működési előírásokat 1951–1957 között az alapvetően az egyéni ügyvédi tevékenységre vonatkozó jogszabályokba erőszakolták bele.

Az IM és PM rendeletek kis és rövid rendeletek voltak, ám mégis a későbbi változások előszeleként értelmezhetjük őket. Az ügyvédi kamarák területi beosztásának újraszabályozása a megyerendszer felé tolta el a kamarai területeket – feladva a majd hetven éve követett regionalizmus elvét. A munkaközösségekre vonatkozó pénzügyi, társadalombiztosítási és adórendeletek pedig az ügyvédség kollektív munkaszervezetének (az 1958-ban általánosan bevezetendő munkaközösségeknek) az alapjait teremtették meg. A jogszabály lényeges újítása volt az összevont adó- és járulékfizetési kötelezettség (20/1952. [III. 23.] PM rendelet), a munkaközösség tagjainak biztosított fix és az átlagnál valamivel magasabb öregségi nyugdíj, illetve a rokkantsági és özvegyi nyugdíj meghatározásának kedvezőbb szabályai (2/1954. [V. 13.] IM rendelet).

Az ügyvédi munkaközösségek nyílt preferenciája más területeken is látható és érezhető volt – egyértelműen diszkriminálva az akkor „magánügyvéd"-nek elnevezett ügyvédeket. A rendszer jogpolitikai törekvéseinek tisztázásához rövid kitérőt kell tennünk a mezőgazdasági nagyüzemek, nevezetesen a termelőszövetkezetek polgári peres képviseletének korabeli problémáira.

1953-ig a termelőszövetkezetek perbeli pozíciója egyértelműen gyengébb volt, mint a velük szemben álló állami cégeké. E helyzeten az igazságügy irányítói 1954-ben változtatni akartak. *„A termelőszövetkezeteknek számos jogvitája volt a szerződéses termelésből kifolyólag. Az ügyek nagy többségében kiderült, hogy a szerződések kötésénél a vállalatok megbízottai félrevezették a tsz. vezetőket, más eseteknél a pereknek a megtárgyalását az igazságügymisztériumi utasítás állította le, míg végül MT határozat rendezte a szerződéses termelésből eredő igényeket [...]. A termelőszövetkezetek ellen indított közületi perek megalapozottsága számos esetben hiányos. B. megyében ugyanis tömegesen indított a TÜZÉP központ a tsz-ek ellen pereket azon alapon, hogy a járási tanácsok mezőgazdasági osztálya által diszponált különböző építésanyagokat a tsz. nem vette át. A perek tárgyalása során kiderült, hogy a tanácsi szervek a megyei tervfelbontás során a tsz.-ek vezetőségét nem kérdezték meg, a tervfelbontást íróasztal mellől végezték, és ez a bürokratikus eljárás számos esetben járt azzal a következménnyel, hogy a bíróságok a tárgyaláson meg nem jelenő tsz.-ket indokolatlanul elmarasztalták [...]. Az igazságügyminisztérium több polgári jogi per átvizsgálása során megállapította, hogy részben a tsz. vezetők jogi jártasságának hiánya, részben az adminisztráció felületessége miatt rendkívül komoly károk jelentkeznek az egész szövetkezeti tagság terhére. [...] A termelőszövetkezetek jogi képviseletének rendezése rendkívül sürgős."* [2]

Az adminisztráció gyorsan intézkedett, az igazságügy-miniszter és a földművelésügyi miniszter együttes utasításban rendezte a termelőszövetkezetek állandó jogi képviseletét. Az utasítás lehetőséget adott, hogy *az ügyvédi munkaközösségek szerződés alapján* (amelyet az utasítás melléklete tartalmazott), eljárjanak a termelőszövetkezet pereiben, sőt tartós megbízási szerződést kössenek (havi 30–80 Ft közötti összegért) a termelőszövetkezettel. Az utasítás a peres képviselet mellett megengedte a peres tanácsadást, kizárta viszont a termelőszövetkezet belső ügyeibe, termelési rendjébe való beavatkozást. (*„Minden ilyen cselekményt vagy ennek kísérletét fegyelmileg meg kell torolni"* – írta elő az utasítás.) Jogi képviseletet az ügyvédi kamara által kijelölt ügyvédi munkaközösség láthatott el, aki az illetékes járási tanácsok végrehajtó bizottságának mezőgazdasági osztálya közvetítésével szerződést kötött a termelőszövetkezettel. A termelőszövetkezetek egyes ügyekben természetesen közvetlenül is megbízhatták az ügyvédi munkaközösségeket, de az utasítás maga az állandó jogi képviselet szabályait fektette le. Az utasítás leszögezte: *„...a termelőszövetkezetek állandó jogi képviseletének az a célja, hogy a termelőszövetkezeteket jogaik képviseletében és kötelezettségeik teljesítésében támogassa és ezzel a törvényesség megszilárdítását ezen a téren is előmozdítsa. Erre való tekintettel a termelőszövetkezetek képviseletében eljáró munkaközösségek, ezek vezetői, valamint az ügyek vitelére kijelölt ügyvédek kötelesek fokozott figyelmet fordítani a termelőszövetkezetek jogi képviseletének ellátására, a szerződésben vállalt kötelezettségek és az ezzel kapcsolatos feladatok lelkiismeretes teljesítésére."* [3]

Összegezve tehát, a tartós megbízást csak ügyvédi munkaközösségek láthatták el. Mindez előrevetítette azt, amit mindenki sejtett: az ügyvédi munkaközösségek a szocializmusnak megfelelő működési formák. Az ügyvédek körében a munkaközösségek nem örvendtek nagy népszerűségnek, ennek köszönhetően 1956-ig csekély számú ügyvédi munkaközösség alakult. Az 1956-os forradalom leverése után azonban már senki nem tartóztathatta fel a politikai hatalmat, így

e munkaszervezeteket tették meg az ügyvédi működés generális keretévé.

2. Az ügyvédi reform jogszabályai

Az ügyvédi kar elleni jogi és politikai retorziókban nagy jelentőségre tett szert a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. tvr. A törvényerejű rendelet szándéka szerint az erkölcsi bizonyítvány felhasználásának szabályait alkotta meg, valójában azonban a politikai megbízhatóság kritériumait fordította le a jogi normák nyelvére. Az 1957-es rendelet csak az 1956. október 1-jétől (vagy ezt követően) kinevezett személyekre vonatkozott (az 1956. január 1. és 1956. október 1. közötti kinevezésekre visszamenőlegesen kellett beszerezni az erkölcsi bizonyítványt), azonban a rendelet 1958. évi módosítása (az 1958. évi 42. tvr.) az 1956. október 1. előtti kinevezésekre szintén alkalmazni rendelte a tvr. előírásait.

Azokat a „fontos és bizalmas" állásokat, amelyek betöltésénél a rendeletet kötelező volt alkalmazni, a miniszterek, illetve – országos hatáskörű szervek esetében – az országos hatáskörű szervek vezetői állapították meg. Az erkölcsi bizonyítványt a belügyminisztérium által kijelölt szerv állította ki arról, hogy a kérelmező szerepel-e a bűnügyi nyilvántartásban, vagy sem. A nyilvántartás csak a jogerős bírói büntető ítéletet tartalmazhatta. A problémák azonban éppen ehhez a megfogalmazáshoz kapcsolódtak.

A jogerős büntető ítélet megfogalmazás a valóságban számos büntetést, intézkedést takart, ám a jogalkotó nem differenciált ezek között. A „feledékenység" következtében azok a személyek, akiket a forradalom után bírói úton internáltak, már eleve nem kaphattak nemleges igazolást. Ugyancsak nem kapott nemleges igazolást az sem, aki 1956 októbere előtt szerepelt a bűnügyi nyilvántartásban – kitelepítették, koncepciós perben elítélték –, és törlése korábban nem történt meg, illetőleg a jogszabály feledékenysége miatt később sem kerülhetett sor a rehabilitációk folyamán felülbírált büntető ítéletnek a bűnügyi nyilvántartásból való törlésére. A jogerős büntető ítélet ténye tehát akkor is szerepelt a bűnügyi nyilvántartásban, ha az illetőt később rehabilitálták.

A törvényerejű rendelet szankciója kemény: aki szerepel a nyilvántartásban, azt el kell bocsátani, illetve tilos kinevezni. Öt évi szabadságvesztéssel fenyegeti azokat, akik mindezek ellenére mégis kinevezik a bűnügyi nyilvántartásban szereplő személyeket.

A jogszabály hatályát az ügyvédi felülvizsgálat során az ügyvédi karra is kiterjesztették. A Politikai Bizottság 1958. február 18-ai határozata szó szerint kimondta: *nem osztható be ügyvédi munkaközösségbe az, aki az 1957. évi 66. tvr. és végrehajtási rendelkezései értelmében fontos és bizalmas munkakört nem tölthet be.* (Vö. 2. sz. dokumentum, 6. p.)

Jóllehet az első dokumentum dátuma 1957. december 4. (1. sz. dokumentum), a jogi szabályozás „megelőzte" a politikai elgondolásokat. Már 1957. május 11-én az igazságügy-miniszter rendeletben korlátozta a budapesti kamarai székhelyre történő bejegyzéseket, átjegyzéseket (3 /1957. [V. 11.] IM rendelet a budapesti ügyvédi kamara területén egyes meghatározott székhellyel történő ügyvédi bejegyzés átjegyzés, székhelyáthelyezés korlátozásáról). Egy másik miniszteri rendelet 1957 júniusában arról intézkedett, hogy ki gyakorolja az ügyvédek felett a fegyelmi jogkört abban az esetben, ha az igazságügy-miniszter az 1937:4. tc. alapján felfüggeszti a kamara önkormányzatát. Ilyen, felfüggesztő jogszabályt nem találtunk, azonban a pártiratokból tudjuk, hogy a kamarai önkormányzatok felfüggesztésére a valóságban sor került. Egyes információk szerint a Budapesti Ügyvédi Kamarát már 1957 januárjától kormánybiztos vezette, más kamarák önkormányzatát az ügyvédi felülvizsgálat kapcsán szüntették meg.

Az ügyvédi kar jövőjét azonban az 1958. évi 12. tvr., valamint annak a 26/1958. (III. 30.) Korm. rendeletben és a 8/1958. (IX. 13.) IM rendeletben foglalt végrehajtási utasításai döntötték el. A jogszabályalkotással párhuzamosan folyt a politikai akció, a Politikai Bizottság határozatát 1958. február 18-án hozta meg. A PB határozat az egész tisztogatási művelet lebonyolítására 1958. szeptember elsejét jelölte meg végső határidőként, és a politika által megszabott időfolyamatba illesztették be a törvényerejű rendelet hatálybalépési dátumát, 1958. március 31-ét. A jogszabályt a március 30-ai *Magyar Közlöny*ben hirdették ki. Mégis, minden előkészület ellenére a nyár végére nem fejeződött be a tisztogatás, aminek egyik oka a másodfokú eljárások elhúzódása volt. Az apparátus a késedelem másik okát az ügyvédi vezetésben kereste és találta meg (7. sz. dokumentum). Számunkra nyilvánvaló: az ügyvédi kamarák vezetésének „passzív ellenállása" hátráltatta a folyamatot.

A törvényerejű rendelet alapvetően *szervezet-centrikus*. Az ügyvédek személyére vonatkozó előírások az IM rendeletre maradtak, a zavarelhárítást és az új rendszer kialakításának feladatait pedig a Kormányrendelet vállalta fel.

A törvényerejű rendelet elementáris és történelmi újítása a – párthatározatnak megfelelő – ügyvédi munkaközösségi rendszer kialakítása volt. Az ügyvédi működés kettős szervezeti előfeltételét fogalmazta meg a tvr. 3. § (1) bekezdése: *„az ügyvédek működésüket a fővárosban és a megyékben szervezett ügyvédi kamarák keretén belül, ügyvédi munkaközösségekben fejtik ki."* Ennek megfelelően ügyvédként csak az működhetett, akit valamelyik ügyvédi kamara az ügyvédek névjegyzékébe bejegyzett és valamely ügyvédi munkaközösség a tagjai közé felvett (3. §. 3. bekezdés). Magánügyvéd csak kivételesen, és csak az igazságügy-miniszter engedélyével praktizálhatott. Az ügyvédi működés két szintjét szabályozta a tvr., és ebből a kétszintű modellből vezették le az ügyvédi működés valamennyi szabályát. A tvr. szabályozta az ügyvédi megbízást és a munkadíjat, a fegyelmi felelősséget, ám e szabályozási kereteket az alacsonyabb szintű jogszabályok töltötték ki konkrét tartalommal.

Ma már az is nyilvánvaló, hogy ha a működés súlypontja az ÜMK, akkor a kamara funkciói kiüresednek. Ezért a kamara csak néhány alapvető szervezeti feladat ellátására szerveződhet meg. Az a gazdag ügyvédi kamarai élet, amely az 1937-es tc. szabályaiból adódott, 1958-ra a múlt emléke lett. Az ÜMK az ügyvéd elsődleges és alapvető működési szervezete, erről a jogszabályok semmilyen kétséget sem hagytak. Az IM rendelet az ügyvédi adminisztrációt (tényvázlat, nyilvántartó lap, ügyiratkezelés) a munkaközösségre telepíti, ahol azokat az IM rendelet 29. §. szerint a munkaközösség vezetője írja alá és látja el az ÜMK bélyegzőjével. Az ügyvéd személyében nem vállalhatott el megbízást – a jogszabályok minden agyafúrt szóhasználata ellenére sem –, s az ÜMK vált a jogi élet résztvevőjévé és alanyává. Az ügyvéd csak a rábízott ügyeket láthatta el, azok elintézését alapos indok nélkül nem tagadhatta meg. A személyében kötött, szocialista bérmunkássá változtatott ügyvéd rendelkezési szabadsága az ügyfél irányában is megszűnt, ám megszűnt az ügy vonatkozásában is. Mivel az ügyvéd nem, csak az ÜMK vállalhatott ügyet, és az ÜMK-nak a kamara felé féléves jelentéstételi kötelezettsége volt, az ügyvéd szakmai munkája szoros szervezeti (és politikai) kontrol alá került. E célokat – látni fogjuk – a pártiratok ilyen direkt módon nem fogalmazták meg, azonban a szervezeti és politikai ellenőrzés hierarchikus rendje egyenesen következett a politikai bizottság döntésében előírt modellből. Természetesnek mondható, hogy a jövedelemképzési szabályok, a költségviselés, a tartalékalap képzés előírásai stb. szorosan illeszkedtek a rendszer logikájába, így bekerültek az IM rendeletbe is. A jogszabály limitálta az ÜMK létszámát (IM rendelet 27. §.), ezzel hosszú időre lehetetlenné tette az ügyvédi kar mobilitását. Egyúttal – a politikai engedelmesség mentén – a már taggá lett ügyvédek monopolhelyzetét alakította ki.

A Kormányrendelet egyfelől a szervezeti változások okozta zökkenőket szüntette meg, azaz direkt módon eltörölte a felesleges szerveket (pl. Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága). Másfelől kormányrendeleti szinten adott jogi legitimitást a személyi változásoknak, azaz a politikai tisztogatásnak. E rendelet függesztette fel az ügyvédi kamarák működését, s a kamarai feladatok ellátását (átmenetileg) a miniszteri kiküldöttek hatáskörébe rendelte. A totális tagsági revízió meghirdetése mellett a politikai bizottság döntésének megfelelően ötfős bizottságokat állított fel, és felszerelte őket az ügyvédi kar tagjainak jövőbeli sorsára vonatkozó minden döntési lehetőséggel. Nem volt kibúvó, a rendszer a jogi – legális – látszatra ügyelt.

Az IM rendelet 1. §-a visszautalt az 1957. évi 66. tvr. előírásaira. Ezután az ügyvédi munka a fontos és bizalmas állásokra vonatkozó előírások szerint szerveződhetett. A dokumentumokból kitűnik, hogy a politikailag megbízható jogászok mesterséges beáramoltatásával – a bizalmi kritériumok alkalmazásával – hosszú évekre lojálissá tették az ügyvédséget.

3. A tisztogatás után

A strukturális és szervezeti átépítés után a „finomra hangolás" munkája következett. A 9/1958 (XII. 13.) IM rendelet befejezte a kamarák megyei telepítését, az 1958. évi 39. tvr. pedig az igazságügyminisztert hatalmazta fel a kamarai tisztségviselők létszámának és az ügyvédi kamarai tisztségek megállapítására. Ezzel megszűnt minden kamarai önigazgatás, az önrendelkezés látszata is semmivé foszlott.

A 6/1959. (VI. 11.) IM rendelet (Az ügyvédjelölt és a jogi előadó joggyakorlatáról, valamint az ügyvédi-jogtanácsosi vizsgáról) egyfelől újraszabályozta a gyakorlatban eltöltendő időt (2 év), másfelől kialakította – az egységes szakvizsga bevezetéséig – az ügyvédi-jogtanácsosi vizsga szabályait és követelményeit. Láttuk, hogy az 1950-es évek első felében megszűntették az egységes bírói-ügyvédi szakvizsgát, ám 1959-ben nem a bírói szakvizsgához igazították vissza, hanem egy új szakágat (ügyvédi-jogtanácsosi vizsga) hoztak létre. Természetesen a marxista–leninista állam- és jogelmélet alapjai (Rendelet 13. §) is helyet kaptak a vizsgakövetelmények között, sőt annak, aki az egyetemen nem tanult marxizmus–leninizmust, le kellett tennie e tudományág alapvizsgáját.

Az ügyvédi tevékenység más vonatkozását érintette a 18/1959. (VI. 30.) PM rendelet az ügyvédi tevékenységből származó jövedelem adóztatásáról. A rendelet voltaképpen egy igazi adójogszabály, amely sávos jövedelemadó bevezetésével (pl. 6000 Ft adóalap felett 50%-os adóval) csapolja meg a 8/1958. (IX.13.) IM rendeletben előírt munkaközösségi bevételeket. A pénzügyi szabályozás tehát kettős kötöttséget alakított ki, szabott díjszabás és kemény jövedelemadózás vonatkozott (az amúgy politikailag megbízható réteggé szelídített) munkaközösségekre. Az egyéni (magán) ügyvédek ugyanis a 13400/1948. (1949. I. 7.) Korm. rendelet szerint más adótáblázat és előírások szerint adóztak.

A represszió enyhülésével sem nyúlt hozzá – egészen 1966-ig – a jogalkotás az ügyvédi tvr.-hez. Nagyobb módosítást az 1966. évi 22. tvr. és annak végrehajtási rendelete, a 7 / 1966. (IX. 7.) IM rendelet jelentett. Bevezetőnkben nem térünk ki e változásokra, csupán megjegyezzük: alapvető strukturális és szervezeti változtatásokra nem került sor. A kádári megtorlás egyik termékeként kialakult munkaközösségi és kamarai rendszert ezek szerint tartósnak és maradandónak ítélte az igazságügyi politika. Hosszú távra gondolták tehát, jóllehet rövid távú, príméren politikai célok mozgatták az eseményeket. Minderről a dokumentumok alapos beszámolót adnak.

4. Pártiratok az ügyvédi tisztogatásról

Az első két dokumentum szövege majdnem megegyezik. Az 1. számot viselő irat a Politikai Bizottság (PB) számára készített előterjesztés, a 2. sorszámú a PB határozata. A politikai bizottsági vitáról

nem készült szó szerinti jegyzőkönyv, az ülés dokumentációjából csak annyit olvashatunk vissza, hogy a PB az előterjesztést – Nezvál Ferenc igazságügy-miniszter szóbeli kiegészítésével – elfogadta. A szóban elhangzott kiegészítésről semmit nem tudunk.

A politikai hatalom több célt tűzött maga elé. Az 1956-os forradalom miatti leszámolás mellett egy másfajta szervezeti, működési forma kialakítását határozták el, és egy „igazságos" területi létszámelosztásról beszéltek – az ügyvédi létszám limitje mellett. E célokat aztán hol cinikusan egybemosták, hol a politikai érdekeknek megfelelően súlyozták. Mindenestre elmondható: az ügyvédi „kérdést" az ügyvédi önkormányzatok legteljesebb körű felszámolásával akarták „megoldani".

A kérdés politikai bizottsági előterjesztője az Igazságügy-minisztérium volt, előadója az igazságügy-miniszter. Ne legyen illúziónk a kádári hatalommegosztásról; a pártállam lényege éppen a párt- és állami szervek összefonódása volt. Ami feltűnő – ezt korábban már érintettük –, hogy az ügyvédi működés új szervezeti rendjének szükségességét a felszabadulás utáni folyamatos történések rendjébe ágyazták bele, és úgy kezelték, mint egy régen megoldásra váró kérdést. *„Az ügyvédség személyi összetétele messze elmarad a politikai, társadalmi és gazdasági életünk egyéb területének fejlődésétől"* hangzott e mondat mind az előterjesztésben, mind a határozatban. A kijelentés azonban a kádári vezetésnek a forradalomhoz való viszonyából, az uralomra jutott politikai csoport legitimációs ideológiái szükséglete felől is értelmezhető. Mert, ha igaz az, hogy *„a felszabadulást követő igazolási eljárások [...] nem vezetettek kellő eredményre, és a későbbi években sem történt meg az ügyvédi kar megtisztítása az ellenséges elemektől"*, akkor a forradalom ügyvéd résztvevői a múlt emberei, a forradalom pedig nem más, mint az 1945 előtti rendszer restaurációs kísérlete. Ezt a kádári ideológiát akarta alátámasztani „konkrét tényekkel" a 4. sz. dokumentum 1958-ból (közelebbi dátum nélkül), ahol a nevükön nevezett ügyvédek nyilasok, Szálasi vérbíróságainak tagjai, volt kizsákmányolók és más „reakciós" elemek. Ellenőrizhetetlenül sorolja fel az irat a neveket és „tényeket", de minden okunk megvan kételyünk fenntartására. Kételyünk alátámasztására csak fel kell tennünk a kérdést: elképzelhető az ötvenes évek Magyarországán az, hogy a Nemzeti Számonkérő Szék volt bírája ügyvédi praxist folytasson? A dokumentum érvelése kísértetiesen hasonlít a bírói és az ügyészi karban 1953-ban végzett tisztogatás ideológiájához, amikor az 1945 előtti „horthysta" bírókat kívánták mind a bírói karból, mind az igazságügy-minisztérium tisztségviselői köréből eltávolítani.

Az ügyvédi munkaközösségek bevezetésének szükségességét a PB határozat azzal indokolta, hogy ez a szocializmus adekvát működési formája (vö. Csehszlovákia, Lengyelország, Románia). Másfelől a kamarai visszaéléseket (azaz a kamara vezetőségének ragaszkodását az önkormányzathoz) csakis a munkaközösségek kiépítésével lehet letörni. Tehát egyértelmű: engedelmes, a politikai hatalomnak mindenben alárendelt szervezetre van szükség. Az anyag nagyvonalúan átlép önmaga realizmusán, mivel nem titkolta a korábban megszervezett ügyvédi munkaközösségek csődjét, gyors felbomlásukat. Igaz, ezt az ellenforradalom aknamunkájának tekintették. Ugyancsak realista az előterjesztés az ügyvédi jövedelmek számaiban; az alacsony keresetek és az alacsony nyugdíjak statisztikai gyakorisága bizony ellentmondott a más helyen megfogalmazott – populista szájízű – extra jövedelmek vádjának.

Az intézkedések nem álltak arányban sem a tényekkel, sem a célkitűzésekkel. Messze túlléptek mindezen, így valójában az intézkedésekből visszaolvasva látható, mit akart elérni a pártvezetés e határozattal. Az ügyvédi munkaközösségek megszervezéséből, az ügyvédi kar személyi összetételének átalakításából ugyanis nem következett az a brutális tisztogatás, amelyre a határozat felhatalmazást adott. Már az előterjesztés első pontja, majd a határozat 2. pontja is *tisztogatást* említ, a határozat konkrétan *a politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemek* eltávolítását fogalmazta meg prioritásként, és csak ennek alárendelten kívánta megvalósítani a *„helyes"* és *„területi eloszlásában megfelelő"* létszámot. Ebben az összefüggésben értelmezhető a határozat azon törekvése, hogy a budapesti 1288 fős ügyvédi létszámot 800 ügyvédre redukálja.

Az új Ügyvédi Rendtartás – a már idézett 1958. évi 12. tvr. – szintén e politikai célok szempontjából értelmezhető. A határozat a jogszabályból a tisztogatás technikáját emelte ki, továbbá olyan „jogon kívüli" kizárási szempontokat fogalmazott meg, amelyeket a tvr. szövege nem tartalmazott. Ilyen szempont volt például a *„kijárásokra, ügyletek közvetítésére"* vállalkozó ügyvédek kizárása, és annak a generálklauzulának egyértelmű hangsúlyozása, miszerint azt is ki kell zárni, aki *„általában olyan magatartást tanúsít, amely méltatlanná teszi a szocialista értelemben vett ügyvédi gyakorlat folytatására"*.

Az már mellékes, hogy a PB határozat a fizetések, nyugdíjak és munkafeltételek javításán is gondolkodott. Különösen azért, mivel – látni fogjuk – a magasabb nyugdíjakat az ügyvédi kar magasabb nyugdíjjárulékából fedezték, azaz áthárították a tisztogatásokon átesett ügyvédekre.

A határozat ütemezése feszes, 1958. augusztus 31-éig írta elő az akció lefutását.

A 3. sz. dokumentum dátuma 1958. június 12., tehát négy nappal Nagy Imréék kivégzése előtt született. Az Igazságügy-minisztérium szigorúan titkos jelentése néhány megye tapasztatait foglalta össze, országos adatok ekkor még nem álltak rendelkezésre. Ettől függetlenül a tisztogatás technikájáról részletes képet kapunk.

Az IM eligazító és tájékoztató értekezleteken egységesítette az országban szervezett mintegy 40 felülvizsgálati bizottság szemléletmódját. A június 12-én

született jelentés készítői arról tudósítanak, hogy a felülvizsgálatok valójában 1958 májusában indultak meg, és június első harmadában már befejezésükhöz közeledtek. Tehát alig hat hét alatt zajlott a felülvizsgálat – igaz, mindez az első fokú eljárást jelentette. Június 12-ére öt megyében elkészültek a „munkával". Számszerűsítve eredményeiket, az ügyvédi kar 51%-át találták „alkalmatlannak". Ezek a számok messze meghaladták az eredeti létszámkereteket, úgy tűnik, egyúttal helyet csináltak a máshonnan „átirányított", rendszerhű jogászoknak. Ugyanakkor Budapesten – sajnálkozva állapítja meg e tényt az anyag – csak az ügyvédek 15–30%-át találták alkalmatlannak (hogy e szám miképpen jött ki, nem tudjuk), mivel a nagyvárosban kevésbé ismerik egymást az emberek – írták a jelentés készítői.

A jelentés egyik „problémája" az 1957. évi 66. tvr. alkalmazhatósága. Egyfelől ennek következetes érvényesítése miatt *„egyes helyeken az ügyvédek száma olyan alacsony lesz, hogy az ítélkezés folytonossága és a lakosság jogi tanácsadással ellátottsága nem látszik biztosíthatónak."* Másfelől *„a vonatkozó rendeletben felsorolt kizáró okok alá eső személyeket továbbra is alkalmasnak találták az ügyvédi hivatás gyakorlására, mert mind a felszabadulás előtti, mind a felszabadulás utáni tevékenységüket túlnyomóan pozitívan értékelték"*. Azaz az ügyvédi alkalmasság nem erkölcsi bizonyítvány kérdése, s a rendelet (említett) parttalan megfogalmazása eleve kizárta a szakmailag alkalmas ügyvédeket is az ügyvédi karból. *„A felülvizsgálat alá vont ügyvéd, aki 1945. előtt vitéz és országgyűlési képviselő volt, már a felszabadulás előtt és után is olyan pozitív magatartást tanúsított, hogy pld. mint munkásszázad parancsnok élete kockáztatásával védte az üldözötteket. Ezt az ügyvédet magatartása alapján még az izraelita hitközség is pártfogolja és az ügyvédet 13 éves ügyvédi múltja állítólag annyira feddhetetlen, hogy eltávolítása sokak előtt megfoghatatlan lenne."* A jelentés arra nem tér ki, miért nem kapott az ügyvéd erkölcsi bizonyítványt? Valószínű, hogy az erkölcsi bizonyítvány megtagadása sem – csakis és kizárólag – a bírói ítélet ténye miatt történt.

Az ügyvédek közül sokan a 26/1958. Korm. rendelet megjelenése után – belátva reménytelen helyzetüket – önként megváltak ügyvédi státuszuktól. Jogtanácsosként vagy jogi előadóként akarták szakmai karrierjüket folytatni. Ezek bizony elkerülték a felülvizsgálatot. A jelentés e ponton válik igazán döbbenetessé – és így lesz a Kádár-rendszer igazi dokumentuma –, mivel megfogalmazói intézkedést kérnek ezen – kilépett – ügyvédek ellen is. Homályos, mit akartak, és milyen intézkedésre gondoltak, talán arra a parttalan és generális tisztogatásra, amelyet végig kellett volna vinniük a karból kilépett ügyvédekkel szemben is? Nem tudjuk.

A 4. sz. dokumentum a konkrét példákat sorolja fel, arról számol be, kiket távolítottak el a karból. Mivel – előzetes adatok szerint – az ügyvédi kar több mint 50%-át fosztották meg ügyvédi státuszától, ez a létszám kb. 1400 fő lehetett (visszaszámolva a PB-előterjesztés 2857-es létszámából). Ehhez a számhoz viszonyítva a felsorolt 9 konkrét példa – még ha igaz is lett volna – akkor sem adott alapot semmilyen általánosításra. Ennek fényében álságos a tájékoztató azon megállapítása, miszerint a bizottságok *„megerősítették kamarai tagságunkban a már eddig is működő ügyvédek túlnyomó részét"*, mivel pont az ellenkezője történt. A tájékoztató az olvasót – a célközönséget – megnyugtatta: a felülvizsgálat törvényes volt, korrekt eljárások folytak, a kizárt ügyvédek pedig elhelyezkedhettek akár jogtanácsosként, de akár nyugdíjba is mehettek.

Az 1959. március 19-én keletkezett Jelentés (5. sz. dokumentum) az ügyvédkérdés rendezéséről mint befejezett és lezárult eljárásról beszél. A bizottságok 1229 ügyvédet találtak alkalmatlannak a 2822-ből, tehát a fenti becsléssel nem tévedtünk nagyot (44%). A minisztérium ebből visszavett 366 ügyvédet, így végül 863 ügyvédet zártak ki a kamarákból (31%). Az ügyvédek létszáma 1959 fő lett, ami a Politikai Bizottság által tervezett 2000 fő alatt volt. A területi létszámokat gondosan kerülte a végelszámolás, de mindezek ellenére *„a bizottságok munkája eredményesnek"* mondható – állt a jelentésben.

A PB határozat végrehajtásának fogyatékosságaként a végelszámoló jelentés megemlíti, hogy az első fokon eljáró bizottságok nem hallgatták meg az IM észrevételeit, ezért aztán az IM-nek kellett korrigálni a hibás döntéseket. Ugyanakkor az IM, néha *„helytelen gyakorlatot folytatva"*, visszavett olyan ügyvédeket, akiket nem lehetett volna visszavenni. Mindez azt jelenti, önkényes, előre nem látható, kiszámíthatatlan gyakorlat folyt, és a fele sem igaz annak, amit a jelentés a törvényesség betartásáról ír. Alátámasztja véleményünket a jelentés más helyen található megfogalmazása, miszerint *„néhány kizárt ügyvéd visszavételéért a megyei politikai és állami szervek felléptek, holott elsőfokon teljesen tőlük függött a meghagyás"*

A jelentés – támaszkodva az ügyvédi kar ellen minden időben mobilizálható populista megnyilvánulásokra – szinte dicsekedve említi, hogy *„az ügyvédi felülvizsgálatnak a dolgozók körében pozitív hatása volt. A munkások és a parasztok megnyugvással fogadták a népnyúzó, harácsoló, a politikailag velük szemben álló ügyvédek kizárását."* Demagóg érvelés ez, mivel a dolgozók megnyugtatása nem szerepelt a kiemelt célok között, jóllehet a kampányt elindító iratoktól nem állt távol a demagóg és populista érvelés.

A záró jelentés sikerként könyvelte el, hogy létrejött az új szervezeti rendszer, s mind az ügyvédi munkaközösségek, mind a megyei kamarák, mind az országos szervezeti egységek megkezdték tevékeny-ségüket. Lebonyolították a választásokat, amelynek nyomán kialakult az ügyvédi karnak egészen az 1990-es rendszerváltozásig működő rendje. Az összefoglaló ennyivel nem elégszik meg, előre vetíti *„az ügyvédi munkaközösségek szocialista tartalommal való megtöltésének biztosítását"*, azaz az ügyvédi munka permanens ellenőrzését.

A 6. sz. dokumentum egy olyan jogszabály szövege, melyből nem lett semmi. A megjegyzésekkel együtt közöljük, a kommentárt az apparátus ismeretlen tagja írta rá a papírlapokra. A jogszabály – fogalmazzunk így – még neki is túl sok volt, egész egyszerűen ezt már nem fogadta be a rendszer.

A kormányrendelet-tervezet a vállalati jogtanácsosokat akarta az ügyészség alá rendelni. Ne boncolgassunk most államfilozófiai elveket, hatalomgyakorlási technikákat – az ötlet egészen elképesztő. Ami még inkább megdöbbenti a mai olvasót, az a mérhetetlen (és korlátozhatatlan) hatalmi omnipotizmus, amely a javaslat névtelen kidolgozóit jellemezte. A szöveg az ügyészség és a vállalati jogtanácsosok közötti hierarchikus kapcsolatra épül, így az elképzelések szerint a jövőben az ügyészség a vállalati jogtanácsosok tevékenységét *„ellenőrzi és támogatja"*. A vállalati jogtanácsosoknak be kellett volna számolniuk az ügyészségnek az általuk ellátott ügyekről, a vállalat érdekében hozott jogi intézkedésekről. Ez már az apparátusnak is sok volt, kézzel oda is írták: *semmi esetre sem.* Ezen alá-fölérendeltségben a jogtanácsos felvétele, áthelyezése, fegyelmi ügye stb. szintén ügyészségi felügyelet alá került volna. Nem ismerjük a meg nem valósult intézkedések indokát; talán ez a munkaügyi intézkedési csomag része volt az ügyvédi karból kivált és a jogtanácsosok körében menedéket kereső jogászok feletti kontrol kiépítésének? Nem tudjuk.

Dokumentum-összeállításunk a Központi Bizottság (KB) Adminisztratív Osztályának az igazságügy-miniszterhez írt levelével zárul. E meglehetősen zavaros levél arról árulkodik, hogy a zárójelentés ellenére 1959 novemberében még mindig problémák és „visszaesések" találhatók az ügyvédségről hozott PB határozat végrehajtása terén. A problémákat a levél részben az ügyvédségre hárítja, mondván: *„az ügyvédi vezetés hiányosságai, az ügyvédek körében végzett gyenge politikai munka, a fegyelmi bizottságok gyatra működése, az utánpótlással, a fiatalokkal való törődés elhanyagolása stb. mind jelentős akadályai az ügyvédség szocialista átalakulásának"*. Tehát – megállapíthatjuk – nem sikerült a politikának a maga képére átszabni az ügyvédi kart, és ezen már az sem segített, hogy a levél írója az ügyvédek mellett a minisztériumi munka fogyatékosságát is felemlegeti.

Az ügyvédi karban végzett tisztogatás valóban nem volt olyan sima és problémamentes ügy, mint ezt a már idézett zárójelentés (5. sz. dokumentum) megfogalmazta. Nemcsak az 1959-es levél tanúskodik erről, hanem magának Kádár Jánosnak a szavai is, aki a Ptk. tervezetét tárgyaló, 1959. március 3-án tartott politikai bizottsági ülésen a következőket mondotta: *„...ne haragudjanak, ha felvetem, de ha visszagondolok, ebbe az egész ügyvédi rendcsinálásba is jól belemásztunk, nem gondoltunk arra, hogy az érintettek túlnyomó része 60 éves, vagy azon felüli ember. Intézkedéseink így is az embertelenség benyomását keltik nálunk is, polgári körökben is és az ügyvédeknél is. Milyen választ adjunk annak, aki hozzánk fordul és elmondja; 68 éves vagyok, eltiltottak az ügyvédi gyakorlattól és most éhen halok. Erre nekünk választ kell adni, függetlenül attól, hogy az illető reakciós volt-e vagy nem. Ebből a dologból ki kell másznunk, még annak az árán, hogy a reakciót védjük. Az ember arra gondol, nem lett volna-e jobb, ha hagyjuk kihalni ezeket vagy nyugdíjba küldjük őket."*[4]

Megjegyezzük: éppen az életkor volt a tisztogatás leginkább elhanyagolt szempontja, s láttuk: a politikai játszma teljesen másról szólt.

1. sz. dokumentum

IGAZSÁGÜGYMINISZTER
Készült: 28 példányban.
Az adminisztratív osztály
az előterjesztéssel egyetért.

„SZIGORUAN TITKOS$"

Látta: Marosán György elvtárs

ELŐTERJESZTÉS

a Politikai Bizottsághoz az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezéséről

Az ügyvéd szerepe politikailag jelentős egyrészt azért, mert állandó kapcsolata van az állampolgárok széles rétegeivel, másrészt pedig, mert működése kihat az igazságszolgáltatás munkájának színvonalára és így a szocialista törvényesség érvényesülésére is. Az ügyvédi karnak a bíróságok és más állami szervek előtti tekintélye ennek ellenére alacsony, sok ügyvéd politikai és erkölcsi szempontból egyaránt káros tevékenysége miatt, ami kihat a néphez hű, jelentős számú becsületesen dolgozó ügyvédre is.

Ennek okát az Igazságügyminisztérium megvizsgálta és a következőket állapította meg:

Az ügyvédi létszám jelenleg 2857, amely nagyobb a szükségesnél, mert Budapesten 1288 ügyvéd működik, egyes kisebb járási székhelyeken pedig alig van egy-két ügyvéd. A korszerinti megoszlás nagymérvű elöregedést mutat. A 40 éven aluli ügyvédek száma ugyanis alig haladja meg az országos létszám 10 %-át, a 60 éven felüliek viszont ennek kb. 35 %-át teszik ki. Ezek között mintegy 250 hetven évesnél idősebb.

Budapesten az ügyvédek kereken 60 %-a, vidéken pedig 35 %-a folytat magángyakorlatot.

A párttagok létszáma az ellenforradalom előtt 126 volt, akik közül 45-en kérték átigazolásukat. Jelenleg Budapesten 41, vidéken pedig 21 ügyvéd tagja a Pártnak. Az ügyvédjelöltek között 5 párttag van.

Az ügyvédség személyi összetétele messze elmarad politikai, társadalmi és gazdasági életünk egyéb területeinek fejlődésétől. A felszabadulást követő igazolási eljárások ugyanis nem vezettek kellő eredményre és a későbbi években sem történt meg az ügyvédi kar megtisztítása az ellenséges elemektől. Nem változtatott a helyzeten az új ügyvédek bejegyzése sem, mert egy évtizeden át fiatal, politikailag szilárd felszabadulás után végzett jogász alig került erre a munkaterületre. Az utánpótlást más jogi munkaterületekről jelentkező, főként idősebb és nem egyszer korábbi munkahelyükön politikailag alkalmatlannak bizonyult személyek felvételével biztosították, akik nem emelték az ügyvédi kar szakmai és politikai színvonalát. Ugyanakkor politikailag megbízható, jól képzett ügyvédek nagyszámban közhivatalokban és állami vállalatoknál helyezkedtek el. Ez a helyzet az ellenforradalom után kialakult helytelen tagfelvételi gyakorlattal tovább romlott. Ennek következtében ma, - noha szép számban vannak politikailag megbízható, becsületes ügyvédek - az ügyvédség intézményének egészét államrendünkkel való szembenállás jellemzi.

Az ügyvédség politikai elmaradottsága különösen kitűnt az ellenforradalom idején, amikor számosan nyíltan kimutatták ellenséges érzületüket. Az ellenforradalomban főként vidéken több ügyvéd vállalt irányító szerepet és vett részt tevékenyen államellenes megmozdulásokban. Ezért több mint 100 ügyvéd ellen fegyelmi, 44 ügyvéd ellen pedig bűnvádi eljárás indult, 48 ügyvéd került rövidebb ideig tartó rendőrhatósági, illetve közbiztonsági őrizetbe. Az ügyvédi kamarák fegyelmi eljárás során 58 ügyvéd előzetes felfüggesztését rendelték el.

Tizenhárom kamara közül tíz kamarában alakult különféle elnevezésű ellenforradalmi bizottság, melynek vezetését jobboldali elemek vették a kezükbe. A választott vezetőket, a tisztikarnak és választmánynak politikailag szilárd tagjait eltávolították helyükről. Öt ügyvédi kamarában az ellenforradalom hatása alatt lemondott a vezetőség, de voltak olyan vezetők is, akik maguk is szerepet vállaltak az ellenforradalmi megmozdulásokban. Az Igazságügyminiszter az ellenforradalmi bizottságok bomlasztó tevékenysége miatt a budapesti és miskolci kamara önkormányzatát felfüggesztette.

Az ügyvédség szervezeti felépítése is elavult, mert az még ma is lényegében a burzsoá ügyvédkedési módszerek és elvek szerint 1937 évben alkotott ügyvédi Rendtartáson alapul.

Az ügyvédség igazgatása elvileg megyénként létesített önkormányzati szervek: az u.n. ügyvédi kamarák által történik. Országos szerv az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága, amely szintén választott vezetőségből áll. Hatásköre a fegyelmi és igazgatási ügyek másodfokú intézésén kívül 1955 óta a kamarák felügyeletére és irányítására is kiterjed.

Egyes kamarai vezetők visszaélnek a kamarák számára biztosított önkormányzattal és azt az állami és párthatározatok végre hajtásának nehezítésére használják fel. /:Késleltetik az ellenforradalmi magatartással összefüggő fegyelmi ügyek elbírálását, a felvételeknél nem vizsgálják a politikai szempontokat, stb.:/ Az Országos Bizottság pedig igyekezett felügyeleti és irányító tevékenységét minél szélesebb körre kiterjeszteni. Az igazságügyminiszteri főfelügyelettel párhuzamosan gyakorolt ez a felügyelet *[sic!! – Gy. T.]* nehezítette a kamarák irányítását és ellenőrzését.

Az ügyvédség kérdésének rendezésében személyi és szervezeti szempontból egyaránt elmaradtunk a többi népi demokratikus államban bekövetkezett fejlődéstől. Bulgáriában már 1947.-ben, Lengyelországban és Romániában 1950.-ben, Csehszlovákiában 1951.-ben, a Német Demokratikus Köztársaságban ugyancsak 1951.-ben alkottak meg az új szocialista alapon felépülő ügyvédi Rendtartást és ezzel egyidejűleg gyökeresen megváltoztatták az ügyvédség szervezetét és személyi összetételét.

Hazánkban 1950.-ben indult meg a kollektív ügyvédi irodák létesítésére irányuló munkaközösségi mozgalom. Jelenleg 160 munkaközösség működik. A munkaközösségek helyzete és tevékenysége azonban nem kielégítő. Munkájukból hiányzik a szocialista tartalom, így többségükben inkább hasonlítanak az adó és egyéb fenntartási költségek közös viselésére létesített társas irodákhoz, mint a helyes értelemben vett ügyvédi munkaközösségekhez. Sok hiba van a vezetésben, a jövedelem elosztásban és a szervezeti működésben, a politikai nevelő munka pedig igen hiányos. A hibák kijavítását és a munkaközösségek számának emelkedését gátolja a helyiséghiány, főként Budapesten, ahol a meglévő irodahelyiségek alkalmatlan volta az ügyvédi munka színvonalára is hátrányos kihatással van.

Az ellenforradalmi elemek tevékenysége következtében, első sorban Budapesten bomlani kezdtek a munkaközösségek is. 10-15 munkaközösség feloszlott, de több helyen a formailag fel nem oszlott munkaközösségek is megszüntették működésüket. Ezt a folyamatot elősegítette a munkaközösségi helyiségek alkalmatlansága és a tagoknak emiatti elégedetlensége is. Az ellenforradalom leverése után a munkaközösségek fokozatosan újra szerveződtek és így számuk végeredményben csak hárommal csökkent. A tagság létszáma kilépések következtében 10-20 %-kal apadt. Az ügyvédi munkaközösségek többsége szervezetileg is meglazult, irányításuk és ellenőrzésük pedig meggyengült.

A törvényes rend helyreállítása és a múlt hibáinak kijavítása érdekében tett kormányintézkedések az ügyvédi munkalehetőségek területén átmeneti konjunktúrát eredményeztek, amit az ügyvédség egy része - főként Budapesten - alaposan kihasznált. Megszaporodtak a kijárások és elsősorban a politikai jellegű büntető ügyekben az aránytalanul magas díjkikötések.

Az ügyvédi jövedelmek általában lényegesen meghaladják a munkaviszonyban álló jogászok jövedelmét. Megoszlásuk is aránytalan, mert vannak olyan ügyvédek, akiknek havi jövedelme meghaladja az 5000 Ft-ot, ugyanakkor mikor egyesek, főként az idősebbek közül havi 1000 Ft-ot is alig keresnek

A nyugdíjak összege csekély. A magánügyvédek havi 300, a munkaközösségi tagok havi 500 Ft. nyugdíjat kapnak. Ez visszatartja az idősebb és munkaképtelen ügyvédeket attól, hogy nyugdíjba menjenek.

A hibák kijavítása érdekében a budapesti ügyvédi szervek pártszervezetére támaszkodva intézkedtünk a kamarák fegyelmi ás felvételi munkájának megjavítása, elsősorban annak érdekében, hogy fegyelmi úton távolítsák el azokat a fegyelmi vétséget elkövető ügyvédeket, akik politikai, vagy más okból alkalmatlanok az ügyvédi hivatás gyakorlására, különösen pedig azokat, akik az ellenforradalom alatt ellenséges magatartást tanúsítottak, vagy aránytalanul magas díjak felszámításával és tisztességtelen kijárásokkal veszélyeztetik az ügyvédség tekintélyét. Felügyeleti intézkedésekkel biztosítani kívánjuk azt is, hogy az ügyvédi névjegyzékbe való felvételnél döntő mértékben érvényesüljenek a politikai alkalmasság szempontjai.

Intézkedéseket tettünk a helyi pártszervekkel egyetértésben annak érdekében is, hogy azokban az ügyvédi kamarákban, amelyekben a vezetőség leváltása vagy kiegészítése szükséges, a jövő negyedév végéig új választásokat tartsanak.

Az ügyvédség elmaradottságának felszámolásához, politikai megszilárdításához, társadalmi megbecsülésének fokozásához az ügyvédkérdés átfogó rendezése szükséges.

a./ Meg kell tisztítani az ügyvédi kart e hivatás gyakorlására politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemektől, elő kell mozdítani a helyes létszám kialakítását és a megfelelő területi elosztást. Az ügyvédség személyi összetételét politikailag szilárd elemek felvételével is meg kell változtatni.

b./ Létre kell hozni olyan új ügyvédi szervezetet, amely biztosítja, hogy az ügyvédség hivatását szocialista ügyvédhez méltóan tudja teljesíteni.

E feladatok végrehajtása érdekében a következő

határozati javaslatot

terjesztem elő

1./ Az ügyvédi kar megtisztítása, létszámának helyes kialakítása és arányos területi elosztása érdekében

a./ jogszabállyal el kell rendelni az ügyvédek névjegyzékének felülvizsgálását. A felülvizsgálatot megyénként szervezett olyan bizottság végezze, melynek tagjait az Igazságügyminiszter a helyi szervek meghallgatása után az illetékes ügyvédi kamarával együtt jelöli ki. Biztosítani kell, hogy a bizottságnak ügyvéd tagja is legyen. A bizottságok döntenek abban a kérdésben, hogy ki marad a tagja az ügyvédi kamarának. E kérdés eldöntésénél a felülvizsgált személy ellenforradalom alatt tanúsított magatartását, a fontos munkakörben dolgozók kiválasztására vonatkozó Párthatározat rendelkezéseit és általában azt kell figyelembe venni, hogy az ügyvéd ténykedése meg felel-e azoknak a követelményeknek, amelyeket a Párt és a Kormány az ügyvédi kar tagjaitól elvár. A határozatot jóváhagyás végett az Igazságügyminiszterhez fel kell terjeszteni.

Budapesten ezt a feladatot kerületenként szervezett hasonló bizottságok látják cl.

A jogszabály adjon felhatalmazást az Igazságügyminiszternek arra, hogy a felülvizsgálat ideje alatt a bizottságok javaslata alapján egyes ügyvédek részére ügyvédi gyakorlat folytatására más székhelyet jelölhessen ki.

A felülvizsgálatot 1958. Június 30.-ig be kell fejezni és annak politikai előkészítéséért, a bizottságok működésének politikai támogatásáért a Budapesti Pártbizottság, a Megyei Pártbizottság és a budapesti ügyvédség pártszervezete felelős.

b./ Rendezni kell a nyugdíjat ás ennek keretében magánügyvédek részére havi 500, a munkaközösségi tagok részére pedig havi 800 Ft nyugdíjat kell biztosítani. A rendezés mintegy 2 millió forint költségét a nyugdíjjárulékok felemelésével az ügyvédségre kell áthárítani.

c./ Az egyetem jogi karát elvégző hallgatók 15-20 %-át az ügyvédi munkaterületre kell irányítani és ügyvédjelöltként munkaközösségben kell elhelyezni. Az ügyvédjelöltek illetményeit más munkaterületen dolgozó kezdő jogászok bérszínvonalára kell emelni. Ezenkívül biztosítani kell azt is, hogy más munkaterületről politikailag alkalmas személyek az ügyvédi pályára kerüljenek. Az új ügyvédi bejegyzéseknél a fontos munkakörben dolgozók kiválasztására vonatkozó Párthatározat rendelkezéseit kell alkalmazni.

2./ El kell készíteni az új Ügyvédi Rendtartást a következő alapelvek szerint:

a./ Az ügyvédi működés általános formája a munkaközösség legyen és 1959. Január 1. után magánügyvédi gyakorlatot csak az folytathasson akinek erre az Igazságügyminiszter kivételesen engedélyt ad.

b./ A munkaközösségek működési szabályait úgy kell megállapítani, hogy az biztosítsa a munka és jövedelem arányos elosztását, tagjainak szakmai és politikai fejlődését.

Az Igazságügyminiszter és az Építésügyi Miniszter az illetékes tanácsi szervekkel együtt határozzák meg azokat a módozatokat, amelyek lehetővé teszik a munkaközösségek irodahelyiség igényének fokozatos kielégítését. Ennek megoldásáig átmenetileg lehetővé kell tenni a munkaközösségi tagok részére indokolt esetben a lakásukon való működést.

c./ Az ügyvédség igazgatási szervei megyénként létesítetett önkormányzattal rendelkező szervek legyenek, amelyek közvetlenül irányítják és ellenőrzik a munkaközösségek működését. A megyei szervek feletti felügyeleti jogkört az önkormányzati szervek által kiküldött ügyvédi tanács támogatásával az Igazságügyminiszter gyakorolja. A tanácsnak az önkormányzati szervek első fokú határozatai elleni fellebbezések elbírálásán kívül igazgatási jogköre nem lesz.

3./ A megyei ügyvédi szervek névjegyzékében csak gyakorló ügyvédek, általában munkaközösségi tagok, kivételesen indokolt esetben magánügyvédek szerepelhetnek. Minthogy a vállalati jogászok nem ügyvédek, hanem munkaviszonyban álló olyan alkalmazottak, akiknek munkaviszonyát és fegyelmi felelősségét a Munka Törvény Könyve *(sic! – Gy. T.)* szabályozza, vállalati jogász az ügyvédi névjegyzékben nem szerepelhet. Az állami szervek és vállalatok jogi képviseletével kapcsolatos kérdéseket, valamint az állandó munka viszonyban álló jogi tanácsadók helyzetét ezért külön jogszabályban kell rendezni.

Budapest, 1957. december hó 4. napján.

Dr. Nezvál Ferenc s.k.
igazságügyminiszter

MOL M KS 288.f. 30/1957 cs. 11. öe. 125–129. o.

2. sz. dokumentum

SZIGORUAN BIZALMAS!
Készült 4 pld-ban.
Ad/41/3/1958

A Politikai Bizottság 1958. február 18. határozata az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezéséről

Az ügyvéd szerepe politikailag jelentős egyrészt azért, mert állandó kapcsolata van az állampolgárok széles rétegeivel, másrészt pedig, mert működése kihat az igazságszolgáltatás munkájának színvonalára és így a szocialista törvényesség érvényesülésére

is. Az ügyvédi karnak a bíróságok és más állami szervek előtti tekintélye ennek ellenére alacsony, sok ügyvéd politikai és erkölcsi szempontból egyaránt káros tevékenysége miatt, ami kihat a néphez hű, jelentős számú becsületesen dolgozó ügyvédre is.

Ennek okát az Igazságügyminisztérium megvizsgálta és a következőket állapította meg:

Az ügyvédi létszám jelenleg 2857, amely nagyobb a szükségesnél, mert Budapesten 1288 ügyvéd működik, egyes kisebb járási székhelyeken pedig alig van egy-két ügyvéd. A korszerinti megoszlás nagymérvű elöregedést mutat. A 40 éven aluli ügyvédek száma ugyanis alig haladja meg az országos létszám 10%-át, a 60 éven felüliek viszont ennek kb. 35%-át teszik ki. Ezek között mintegy 250 hetven évesnél idősebb.

Budapesten az ügyvédek kereken 60%-a, vidéken pedig 35%-a folytat magángyakorlatot.

A párttagok létszáma az ellenforradalom előtt 126 volt, akik közül 45-en kérték átigazolásukat. Jelenleg Budapesten 41, vidéken pedig 21 ügyvéd tagja a pártnak. Az ügyvédjelöltek között 5 párttag van.

Az ügyvédség személyi összetétele messze elmarad politikai, társadalmi és gazdasági életünk egyéb területeinek fejlődésétől. A felszabadulást követő igazolási eljárások ugyanis nem vezettek kellő eredményre és a későbbi években sem történt meg a z ügyvédi kar megtisztítása az ellenséges elemektől. Nem változtatott a helyzeten az új ügyvédek bejegyzése sem, mert egy évtizeden át fiatal, politikailag szilárd, felszabadulás után végzett jogász alig került erre a munkaterületre. Az utánpótlást más jogi munkaterületekről jelentkező, főként idősebb, és nem egyszer korábbi munkahelyükön politikailag alkalmatlannak bizonyult személyek felvételével biztosították, akik nem emelték az ügyvédi kar szakmai és politikai színvonalát. Ugyanakkor politikailag megbízható, jól képzett ügyvédek nagyszámban közhivatalokban és állami vállalatoknál helyezkedtek el. Ez a helyzet az ellenforradalom után kialakult helytelen tagfelvételi gyakorlattal tovább romlott. Ennek következtében ma – noha szép számban vannak politikailag megbízható, becsületesen *[Sic! – Gy. T.]* ügyvédek – az ügyvédség intézményének egészét államrendünkkel való szembenállás jellemzi.

Az ügyvédség politikai elmaradottsága különösen kitűnt az ellenforradalom idején, amikor számosan nyíltan kimutatták ellenséges érzületüket. Az ellenforradalomban főként vidéken több ügyvéd vállalt irányító szerepet és vett részt tevékenyen államellenes megmozdulásokban. Ezért több mint 100 ügyvéd ellen fegyelmi, 44 ügyvéd ellen pedig bűnvádi eljárás indult, 48 ügyvéd került rövidebb ideig tartó rendőrhatósági illetve közbiztonsági őrizetbe. Az ügyvédi kamarák fegyelmi eljárása során 58 ügyvéd előzetes felfüggesztését rendelték el.

Tizenhárom kamara közül tíz kamarában alakult különféle elnevezésű ellenforradalmi bizottság, melynek vezetését jobboldali elemek vették a kezükbe. A választott vezetőket, a tisztikarnak és választmánynak politikailag szilárd tagjait eltávolították helyükről. Öt ügyvédi kamarában az ellenforradalom hatása alatt lemondott a vezetőség, de voltak olyan vezetők is, akik maguk is szerepet vállaltak az ellenforradalmi megmozdulásokban. Az Igazságügyminiszter az ellenforradalmi bizottságok bomlasztó tevékenysége miatt a budapesti és a miskolci kamara önkormányzatát felfüggesztette.

Az ügyvédség szervezeti felépítése is elavult, mert az még ma is lényegében a burzsoá ügyvédkedési módszerek és elvek szerint 1937 évben alkotott Ügyvédi Rendtartáson alapul.

Az ügyvédség igazgatása elvileg megyénként létesített önkormányzati szervek: az úgynevezett ügyvédi kamarák által történik.

Országos szerv az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága, amely szintén választott vezetőségből áll. Hatásköre a fegyelmi és igazgatási ügyek másodfokú intézésén kívül 1955 óta a kamarák felügyeletére és irányítására is kiterjed.

Egyes kamarai vezetők visszaélnek a kamarák számára biztosított önkormányzattal, és azt az állami és párthatározatok végrehajtásának nehezítésére használják fel. /Késleltetik az ellenforradalmi magatartással összefüggő fegyelmi ügyek elbírálását, a felvételeknél nem vizsgálják a politikai szempontokat stb./ Az Országos Bizottság pedig igyekezett felügyeleti és irányító tevékenységét minél szélesebb körre kiterjeszteni. Az igazságügyminiszteri főfelügyelettel párhuzamosan gyakorolt ez a felügyelet *[Sic! - Gy. T.]* nehezítette a kamarák irányítását és ellenőrzését.

Az ügyvédség rendezésében személyi és szervezeti szempontból egyaránt elmaradtunk a többi népi demokratikus államokban bekövetkezett fejlődéstől. Bulgáriában már 1947.-ben, Lengyelországban és Romániában 1950.-ben, Csehszlovákiában 1951.-ben, a Német Demokratikus Köztársaságban ugyancsak 1951.-ben alkották meg az új szocialista alapon felépülő Ügyvédi Rendtartást és ezzel egyidejűleg gyökeresen megváltoztatták az ügyvédség szervezetét és személyi összetételét.

Hazánkban 1950.-ben indult meg a kollektív ügyvédi irodák létesítésére irányuló munkaközösségi mozgalom. Jelenleg 160 munkaközösség működik. A munkaközösségek helyzete és tevékenysége azonban nem kielégítő. Munkájukból hiányzik a szocialista tartalom, így többségükben inkább hasonlítanak az adó és egyéb fenntartási költségek közös viselésére létesített társasirodákhoz, mint a helyes értelemben vett ügyvédi munkaközösségekhez. Sok hiba van a vezetésben, a jövedelem elosztásban és a szervezeti működésben, a politikai nevelő munka pedig igen hiányos. A hibák kijavítását és a munkaközösségek számának emelkedését gátolta a helyiséghiány, főként Budapesten, ahol a meglévő irodahelyiségek alkalmatlan volta az ügyvédi színvonalra is hátrányos kihatással van.

Az ellenforradalmi elemek tevékenysége következtében elsősorban Budapesten bomlani kezdtek a munkaközösségek is. Tíz, tizenöt munkaközösség feloszlott, de több helyen a formailag fel nem oszlott munkaközösségek is megszüntették működésüket. Ezt a folyamatot elősegítette a munkaközösségi helyiségek alkalmatlansága, és a tagoknak emiatti elégedetlensége is. Az ellenforradalom leverése után a munkaközösségek fokozatosan újraszerveződtek, és így a számuk végeredményben csak hárommal csökkent, a tagság létszáma kilépések következtében 10-20%-al apadt. Az ügyvédi munkaközösségek többsége szervezetileg is meglazult, irányításuk és ellenőrzésük pedig meggyengült.

A törvényes rend helyreállítása és a múlt hibáinak kijavítása érdekében tett kormányintézkedések az ügyvédi munkalehetőségek területén átmeneti konjunktúrát eredményeztek, amit az ügyvédség egy része – főként Budapesten – alaposan kihasznált. Megszaporodtak a kijárások és elsősorban a politikai jellegű büntető ügyekben az aránytalanul magas díjkikötések.

Az ügyvédi jövedelmek általában lényegesen meghaladják a munkaviszonyban álló jogászok jövedelmét. Megoszlásuk is aránytalan, mert vannak olyan ügyvédek, akiknek havi jövedelme meghaladja az 5000.-Ft.-ot, ugyanakkor, amikor egyesek főként az idősebbek közül havi 1000.-Ft.-ot is alig keresnek.

A nyugdíjak összege csekély. A magánügyvédek havi 300.-, a munkaközösségi tagok havi 500.- Ft. nyugdíjat kapnak. Ez visszatartja az idősebb és munkaképtelenebb ügyvédeket attól, hogy nyugdíjba menjenek.

A hibák kijavítása érdekében az ügyvédi szervek pártszervezetére támaszkodva intézkedtek a kamarák fegyelmi és felvételi munkájának megjavítására, elsősorban annak érdekében, hogy fegyelmi úton távolítsák el azokat a fegyelmi vétséget elkövető ügyvédeket, akik politikai, vagy más okból alkalmatlanok az ügyvédi hivatás gyakorlására, különösen pedig azokat, akik ellenforradalom alatt ellenséges magatartást tanúsítottak, vagy aránytalanul magas díjak felszámításával és tisztességtelen kijárásokkal veszélyeztetik az ügyvédség tekintélyét. Felügyeleti intézkedésekkel biztosítani kívánják azt is, hogy az ügyvédi névjegyzékbe való felvételnél döntő mértékben érvényesüljenek a politikai alkalmasság szempontjai.

Az ügyvédség elmaradottságának felszámolásához, politikai megszilárdításához, társadalmi megbecsülésének fokozásához az ügyvédkérdés átfogó rendezése szükséges.

Ennek érdekében a MSZMP. Központi Bizottságának Politikai Bizottsága a következő

határozatokat

hozza:

I. Létre kell hozni olyan ügyvédi szervezetet, amely biztosítja, hogy az ügyvédség hivatását a szocialista ügyvédhez méltóan tudja teljesíteni.

/ El kell készíteni az új Ügyvédi Rendtartást, melyszerint az ügyvédi működés általános formája a munkaközösség, és magán ügyvédi gyakorlatot csak az folytathat, akinek erre az Igazságügyminiszter engedélyt ad. A jogszabály és a végrehajtási utasítás 1958. március 31. napján lép életbe, és annak végrehajtásával biztosítani kell, hogy 1958 szeptember hó. 1. napjáig a magánügyvédkedés lényegében megszűnjék.

/ Az ügyvédi munkaközösségeket szocialista tartalommal kell megtölteni, és biztosítani kell, hogy valóban az ügyvédség kollektív szervei legyenek. A vezetés megszilárdításával, a megbízásoknak a tagok közötti arányos elosztása következetes keresztülvitelével a meg kell szüntetni az ügyvédi jövedelmek közötti aránytalanságot. A jövedelemelosztás alapja a természetesen a jövőben is a végzett munka mennyisége és minősége lesz. A közösség fejlesztése érdekében a jövedelem egy részét beruházási és szociális alap létesítésére kell fordítani. Szervezett ellenőrzéssel, rendszeres politikai és szakmai továbbképzéssel emelni kell az ügyvédi munka színvonalát.

/ Az ügyvédség igazgatását megyénként választott önkormányzati szervek /Ügyvédi Kamarák/ látják el, amelyek közvetlenül irányítják és ellenőrzik a munkaközösségek működését. A megyei szervek feletti felügyeleti jogkört és az ügyvédség főfelügyeletét az Igazságügyminiszter gyakorolja. Az Igazságügyminiszter e feladatát az ügyvédi kamarák küldötteiből álló Országos Ügyvédi Tanács támogatásával látja el. A Tanács bírálja el az ügyvédi kamarák fegyelmi és tagfelvételi határozatai ellen beadott fellebbezéseket, ezen túlmenően azonban igazgatási jogköre nem lesz és a Miniszter tanácsadó testületeként működik.

Az ügyvédi kamarák választmányának és az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának megbízatása az új Ügyvédi Rendtartás életbelépésével megszűnik. E szervek élére az új választások megtartásáig miniszteri kiküldöttet kell állítani. Az új ügyvédi szerveket a munkaközösségek újjászervezésének befejezése után, 1958. év utolsó negyedévében kell megválasztani.

II. Az ügyvédi kart meg kell tisztítani e hivatás gyakorlására politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemektől. Ennek során elő kell mozdítani a helyes ügyvédi létszám kialakítását és megfelelő területi elosztását. Az ügyvédség személyi összetételét politikailag szilárd elemek felvételével meg kell változtatni.

1./ Az Ügyvédi Rendtartás életbelépésével egyidejűleg meg kell kezdeni az ügyvédi munkaközösségek ujjászervezését. Ennek keretében felül kell vizsgálni az ügyvédek névjegyzékét. A felülvizsgálatot megyénként szervezett öttagú bizottság végezze, mely az ügyvédi kamara miniszteri biztosából, illetve az általa megbízott ügyvédből, illetve a megyei népfront bizottság, a megyei pártvégrehajtó bizottság, a megyei tanács végrehajtó bizottsága egy-egy kiküldöttjéből, és az Igazságügyminiszter által kijelölt elnökből álljon.

A bizottságok döntenek abban a kérdésben, hogy ki legyen, illetve ki maradjon tagja az ügyvédi munkaközösségeknek.

Nem osztható be az ügyvédi munkaközösségbe az;

a./ aki az 1957. évi 66.sz. tvr. és végrehajtási rendelkezései értelmében fontos és bizalmas munkakört nem tölthet be.

b./ aki működését nem a szocialista törvényesség megszilárdítására, hanem kijárásokra, ügyletek közvetítésére használja fel, vagy általában olyan magatartást tanúsít, amely méltatlanná teszi a szocialista értelemben vett ügyvédi gyakorlat folytatására.

A bizottságok határozatait jóváhagyás végett az Igazságügyminiszterhez fel kell terjeszteni.

Budapesten ezt a feladatot kerületenként szervezett hasonló bizottságok látják el.

Az ügyvédek felülvizsgálatát és a munkaközösségek újjászervezését 1958. augusztus 31.-ig be kell fejezni. 1958. szeptember 1. napja után ügyvédi gyakorlatot csak az folytathat, akit a bizottságok az Igazságügyminiszter jóváhagyásával ügyvédi munkaközösségbe beosztottak, vagy akinek az Igazságügyminiszter magánügyvédi gyakorlat folytatására engedélyt adott.

Az ügyvédek létszáma Budapesten mintegy 800, vidéken pedig 1200 lesz. Budapesten az ujjászervezés után kb. 40 ügyvédi munkaközösség működik. A vidéki munkaközösségek számát az ügyvédség területi elosztása szerint a szükségekhez képest előzetes tájékozódás után megyénként kell megállapítani.

2./ Az egyetem jogi karát elvégző hallgatók 15-2o%-át a természetes utánpótlás biztosítása végett az ügyvédi munkaterületre kell irányítani és ügyvédjelöltként munkaközösségekben kell elhelyezni. Az ügyvédjelöltek illetményét más munkaterületen dolgozó kezdő jogászok bérszínvonalára kell emelni. Ezenkívül biztosítani kell azt is, hogy más munkaterületekről politikailag alkalmas személyek az ügyvédi pályára kerüljenek. Az új ügyvédi bejegyzéseknél az 1957. évi 66.sz. tvr., valamint ennek végrehajtásáról szóló kormány határozatok rendelkezéseit kell alkalmazni.

III. 1./ Az Igazságügyminiszter a Pénzügyminiszterrel és a Munkaügyi Miniszterrel egyetértésben intézkedjék az ügyvédi nyugdíjak rendezése iránt. Ennek keretében a magánügyvédek részére havi 500.-, a munkaközösségi tagok részére pedig havi 800.-, Ft. nyugdíjat kell biztosítani. A rendezés mintegy 2 millió forint költségét a nyugdíj járulékok felemelésével az ügyvédségre kell áthárítani.

2./ Biztosítani kell a munkaközösségek irodahelyiség igényének fokozatos kielégítését. Ennek érdekében támogatni kell az ügyvédi munkaközösségeket abban, hogy saját erejükből és építési kölcsön igénybevételével megfelelő helyiségeket létesíthessenek. Emellett új épületek létesítésénél és iroda céljára alkalmas helyiségek kiutalásánál a tanácsok vegyék figyelembe a munkaközösségek indokolt szükségletét. E feladatok végrehajtásáról az Igazságügyminiszter, az Építésügyi Miniszter a fővárosi és megyei tanácsok gondoskodnak.

3./ A vállalati jogászok nem ügyvédek, hanem olyan alkalmazottak, akiknek munkaviszonyát és fegyelmi felelősségét a Munka Törvénykönyve szabályozza. Vállalati jogász tehát ügyvédi kamara tagja nem lehet és ügyvédi gyakorlatot nem folytathat. Ellenkező esetben a I/1. pontban foglalt elvek nem érvényesülnének, mert a munkaközösségi tagokon kívül működnének olyan magánügyvédek is, akik egyben állami vállalatok és szervek alkalmazottai is, és munkáltatójuk által fizetett munkaidejük alatt harmadik személyek megbízásából külön díjazásért ügyvédi munkát végeznének. Ez nemcsak ügyvédi szempontból, hanem a hivatali munkafegyelem szempontjából is aggályos lenne. Annak természetesen akadálya nincs, hogy az a vállalati jogász, aki ügyvédi működésre politikailag és szakmailag alkalmas, munkaviszonyának megszüntetése mellett valamelyik ügyvédi munkaközösségbe való felvételét és az ügyvédi névjegyzékbe való bejegyzését kérje.

Az állami szervek és vállalatok jogi képviseletével kapcsolatos kérdéseket, valamint az állandó munkaviszonyban álló jogi tanácsadók helyzetét külön jogszabállyal kell rendezni. Ebben kell meghatározni azokat a feltételeket, amelyek mellett állami szervek és vállalatok ügyvédi munkaközösségeknek kivételesen ügyvédi megbízást adhatnak. -

4./ E határozat végrehajtásáról az Igazságügyminiszter 1959. január 31. napjáig adjon jelentést a Politikai Bizottságnak.

MOL M KS 288.f. 30/1958.cs. 11. öe. 222–229. o.

3. sz. dokumentum

IGAZSÁGÜGYMINISZTÉRIUM „SZIGORUAN TITKOS"
0010/51958/I.M.TÜK.

JELENTÉS
az ügyvédség átszervezésével kapcsolatos feladatok végrehajtásáról.

Az ügyvédség átszervezésével kapcsolatos feladatok lényegében 4 főrészre oszthatók; a/ az ügyvédi kar felülvizsgálatára, b/ az ügyvédi tevékenység megszervezésére, c/ az ügyvédi kamarai szervek választására és d/ az ügyvédséget érintő jogszabályok alkotására.

Jelen tájékoztatóban jelentőségénél és időszerűségénél fogva csak a főfeladatok első részével, az ügyvédi kar felülvizsgálatával foglalkozunk. Az Igazságügy-minisztérium ezen a területen általában végrehajtotta a mai napig betervezett feladatokat.

Az Igazságügyminisztérium az illetékes szervek /Párt, Tanács, Hazafias Népfront/ javaslata alapján kinevezte az ügyvédi kamarák miniszteri kiküldötteit és az ügyvédeket felülvizsgáló bizottságok tagjait. Ezt követően előbb a miniszteri kiküldöttek, majd pedig a felülvizsgáló bizottságok elnökei és egyes tagjai részére tartottunk az Igazságügyminisztériumban u.n. eligazító és tájékoztató értekezletet. Az értekezleteken ismertettük a felülvizsgálat jelentőségét és a feladatokat. Eredményként az ügyvédség felülvizsgálata minden megyében és Budapest minden kerületében már 1958. május hónapjában megindult és befejezéshez közeledik. Az országban összesen 40 felülvizsgáló bizottság működik, akik a működésükhöz szükséges politikai és technikai szempontokat – írásbeli tájékoztatók formájában is – megkapták a vizsgálathoz szükséges törzslapokkal, jegyzőkönyvblankettákkal és bélyegzőkkel együtt.

A bizottságok működéséhez a rendelkezésre álló lehetőségek szerint az Igazságügyminisztérium sok segítséget adott. Minden megyei és kerületi bizottságot legalább két ízben személyesen felkerestünk, és telefonon, valamint személyes beszélgetések útján is több gyakorlati kérdésbe adtunk felvilágosítást. Bár a felülvizsgálati munka mindenütt megkezdődött és azt a felülvizsgáló bizottságok tagjai lelkiismeretesen végzik, egy-két vidéki bizottság kivételével még nem érkeztek el a felülvizsgálat első szakaszának befejezéséig, - amely a bizottságok előzetes állásfoglalásával végződik.

Eddig csak 5 megyei felülvizsgáló bizottság jelentette a felülvizsgálati munka első szakaszának befejezését s ezek közül is csak két bizottság terjesztette fel az iratanyagot. Minden jel arra mutat, hogy a többi vidéki bizottság e hó végéig, a budapesti bizottságok pedig július hó 10-15. napjáig befejezik a felülvizsgálati munka első szakaszát.

A fentiekre tekintettel az országos helyzetet tükröző fontos szám és százalék adatok hiányoznak, ezért jelen tájékoztatónk célja is szűkebbre korlátozott, csak az eddigi tevékenység vázlatos ismertetésére, valamint az eddigi munka során felmerült problémák felvetésére szorítkozhat.

A beérkezett szegedi és tatabányai felülvizsgálati iratanyagból, valamint néhány tájékoztatás alapján – számszerűleg – a következők állapíthatók meg:

A szegedi kamara területén gyakorlatot folytató 174 ügyvéd közül 7 ügyvédet, azaz 40%-ot,
Komárom-megyében 30 közül 18-at, azaz 60 %-ot, /6 letartóztatásban/
Veszprém megyében 55 közül 27-et, azaz 49 %-ot,
Fejér megyében 71 közül 40-et, azaz 56 %-ot látnak alkalmatlannak ügyvédi hivatás gyakorlására.

Ezek az adatok nem általános érvényűek, mert egyes megyék a magas kiesési százalékot sajátos körülmények indokolják. Pl. Székesfehérvárott az ügyvédek létszáma 5-6 évvel ezelőtt sem haladta meg lényegesen a 40-et és csak a Budapestről, valamint az ország más városainak területéről történt átköltözések folytán emelkedett az ügyvédek létszáma.

A fenti adatokkal szemben egészen ellentétes a budapesti bizottságoktól beérkezett hozzávetőleges adatok helyzete. Budapesten ahol sokkal kevésbé ismerik személy szerint a felülvizsgálat alá eső ügyvédeket, lényegesen kevesebb ügyvédet – általában 15-30 %-ot látnak alkalmatlannak az ügyvédi hivatás gyakorlására. Vannak olyan kerületek is, ahol ez idő szerint egész alacsony az alkalmatlannak látszok arányszáma; pld. a VI. kerületben a bizottság egyik tagjától kapott értesülésünk szerint 90 ügyvéd átvizsgált iratanyaga után mindössze kettőt találtak alkalmatlannak. Ezek a százalék következtetések – Budapest vonatkozásában – egyelőre csak becslések és korántsem hivatalos adatok, amelyeket éppen ezért nem lehet intézkedési alapnak tekinteni.

A fentiek alapján még nem lehet általános értékű következtetéseket levonni és megfelelő, általános intézkedési irányelveket megszabni. Mindazonáltal annyit megállapíthatunk, hogy a 66-os tvr. merev alkalmazása folytán egyes helyeken az ügyvédek száma oly alacsony lesz, hogy az ítélkezés folyamatossága és a lakosság jogi tanácsadással ellátottsága nem látszik biztosíthatónak. Evégből szükséges, hogy megyénként felmérjük, hogy megközelítőleg hány ügyvéd meghagyása szükséges. Ez a munka folyamatban van.

Az eddigi munka alapján felmerült néhány olyan probléma, amellyel kollégiumi szinten lenne célszerű foglalkozni. Ezek a következők:

1./ Méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén mód van–e arra, hogy a bizalmas munkakör betöltésére vonatkozó jogszabályokban taxatív felsorolt és a rendelet értelmében bizalmas munkakört be nem tölthető személyek megerősítést nyerjenek kamarai tagságukban. Ha igen milyen esetben és kik?

Ezt a problémát mind többen vetik fel, aminek egyrészt személyi, másrészt tárgyi okai vannak. A bizalmas munkakor betöltésére vonatkozó 1957. évi 66.-os tvr.-t és annak végrehajtási utasítását egyes bizottságok rugalmasan, mások viszont mereven alkalmazzák. Budapesten is és vidéken is előfordult olyan eset, hogy a vonatkozó rendeletben felsorolt kizáró okok alá eső személyeket továbbra is alkalmasnak találtak az ügyvédi hivatás gyakorlására, mert mind a felszabadulás előtti, mind a felszabadulás utáni tevékenységüket túlnyomóan pozitívként értékelték. Jellemző ennek a kérdésnek a jelentőségére az egyik tiszántúli felülvizsgálati bizottság esete, ahol az egyik felülvizsgálat alá vont ügyvéd személyével kapcsolatosan nem tudtak közös álláspontra jutni. A felülvizsgálat alá vont ügyvéd, aki 1945. előtt vitéz és országgyűlési képviselő volt, már a felszabadulás előtt és után is olyan pozitív magatartást tanúsított, hogy pld. mint munkásszázad-parancsnok élete kockáztatásával védte az üldözötteket. Ezt az ügyvédet magatartása alapján még az izraelita hitközség is pártfogolja és az ügyvéd 13 éves ügyvédi múltja állítólag annyira feddhetetlen, hogy eltávolítása sokak előtt megfoghatatlan lenne.

Hasonló problémát jelentenek a bizottságok részére azok a volt hadbírák és katonatisztek is, akik nemcsak a felszabadulás előtt, de a felszabadulás után is aktív katonatisztek, köztük népbírák voltak és 1949-1952. között szereltek le.

De felmerül ez a kérdés tárgyi szempontok miatt is, mert előfordulhat olyan hely, ahol a 66-os tvr. alkalmazása során annyi ügyvéd esik ki, hogy a megmaradók esetleg nem tudnák biztosítani az igazságszolgáltatás zavartalan működését.

2./ A másik vitás kérdés az, hogy a 26/1958 Korm.sz. rendelet megjelenése után lemondásukat bejelentő ügyvédéket lehet-e felülvizsgálni?

A kérdésnek az ad jelentőséget, hogy az az ügyvéd, akit a felülvizsgálat során kamarai tagságában nem erősítenek meg, vállalati jogtanácsosként vagy önálló jogi előadóként nem alkalmazható. Erre való tekintettel már eddig is több ügyvéd nyújtotta be lemondását és feltehető, hogy ezeknek a száma későbbiek során emelkedni is fog. Ezek a lemondók felülvizsgálati határozat hiányában - elhelyezkedhetnek vállalati jogtanácsosként. Mivel a 26/1958 Korm.sz rendelet értelmezése szerint a lemondásukat bejelentő ügyvédeket nem lehet felülvizsgálni, mert azok mar nem tagjai a kamaráknak, ajánlatos lenne ebben a kérdésben is állást foglalni.

3./ Szükségesnek látszik az ügyvédi és az ügyvédjelölti bejegyzések rendezése is, nehogy a felülvizsgálattal elérni kívánt eredményeket az újabb ügyvédi felvételek során gyengítsék. Ennek az érdekében a jövőben is a felülvizsgálat szempontjainak kell érvényesülnie az ügyvédjelölti és az ügyvédi bejegyzéseknél. Ehhez viszont az szükséges, hogy az Igazságügyminisztérium abból kiindulva, hogy az ügyvédi és ügyvédjelölti foglalkozás fontos és bizalmas jellegű munka, ahol az 1957. évi 66. tvr.-t és annak végrehajtása tárgyában kibocsátott jogszabályokat kell alkalmazni, minden felvételi kérelmet a kamarai döntés előtt a személyügyi titkársághoz juttasson el.

Budapest, 1958. június 12. napján.

MOL M KS 288.f. 30/1958. cs. 11. öe. 88–91. o.

4. sz. dokumentum

TÁJÉKOZTATÓ
az ügyvédi kar felülvizsgálatával kapcsolatos egyes kérdésekről.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről törvényerejű rendeletet adott ki /Ügyvédi Rendtartás/

Az új Ügyvédi Rendtartás leszögezi, hogy „az a mélyreható szocialista átalakulás, amely a felszabadulás óta állami, gazdasági és társadalmi életünkben végbement, gyökeresen megváltoztatta az ügyvédek feladatait, az ügyvédi tevékenység jellegét is. Népköztársaságunkban az ügyvédi tevékenység a dolgozó nép jogainak érvényesülését is szolgálja és egyúttal az igazságszolgáltatás eredményes munkájának, a szocialista törvényesség védelmének is egyik jelentős biztosítéka."

Az ügyvédek feladata, hogy – a bíróságok és hatóságok jogszolgáltatási tevékenységét elősegítsék – az ügyfeleknek jogi segítséget nyújtsanak és a szocialista törvényesség érdekében lelkiismeretes munkával támogassák az ügyfelek jogainak érvényesülését. Az ügyvéd nem működhet közre abban, hogy a törvény rendelkezéseit kijátsszák vagy megkerüljék és a joggal bármilyen módon visszaéljenek.

Ezek a megnövekedett feladatok szakmai, erkölcsi részben pedig politikai szempontból fokozott követelményeket támasztanak az ügyvédi karral szemben. Az ügyvédek egy része ezeknek a feltételeknek nem tud eleget tenni.

A felszabadulás előtt ugyanis – de sajnos sok esetben a felszabadulás után is – az ügyvédi bejegyzéseknél nem követelték meg az erkölcsi és egyéb előfeltételek igazolását. Ez eredményezte azt, hogy büntetett előéletű, erkölcsi szempontból súlyos kifogás alá eső, üzérkedéseikről, kijárásaikról közismert személyek is kamarai bejegyzőst nyertek.

Az új Ügyvédi Rendtartás 3.§ /3/ bekezdése többek között előírja, hogy az ügyvédi kamarába ügyvédként csak büntetlen előéletű, feddhetetlen magyar állampolgár vehető fel. A törvénynek ez a rendelkezése tehát biztosítékot nyújt arra, hogy a jövőben csak arra alkalmas személyek nyerjenek ügyvédi bejegyzést. A már bejegyzett, de a fenti előfeltételeknek – feladatoknak – meg nem felelő személyeknek az ügyvédi kamarából való eltávolításáról az új Ügyvédi Rendtartással egyidőben megjelent rendelet intézkedik.

Ez utóbbi jogszabály 2.§ /1/ bekezdése alapján az ügyvédek kamarai tagságát megyénként, illetőleg Budapesten kerületenként alakított bizottságok vizsgálták felül. A vizsgálat célja az volt, hogy a működő ügyvédek alkalmasak-e az új Ügyvédi Rendtartásban meghatározott ügyvédi hivatás gyakorlására.

A bizottságok elnökét és tagjait az Igazságügymiszter jelölte ki egyrészt az ügyvédek, másrészt pedig a felülvizsgálat alá vont ügyvédek magatartása felől tájékozott személyek közül. Meg kell jegyezni, hogy minden egyes bizottságba legalább egy ügyvéd, a helyi tanács, valamint a Hazafias Népfront küldötte is résztvett.

A bizottságok 1958 április hó 1. napjától 1958 augusztus hó 31. napjáig működtek s az egyes ügyvédekre vonatkozó határozataikat 1958 augusztus hó 31. napjáig közölték az érdekelt ügyvédekkel.

Az elbírálásnál a következő irányadó szempontok érvényesültek:

1./ Érvényre jutott az az elv, hogy általában senki sem felelős a szülei vagy más hozzátartozói bűneiért vagy hibáiért.

2./ A vagyoni állapot egymagában nem döntheti el azt, hogy valaki a továbbiak során ügyvéd maradhat-e vagy sem.

3./ Ha valaki a múltban elkövetett hibákat, de a felszabadulás után azokat igyekezett jóvátenni és becsületesen dolgozott, a bizottságok ezt pozitívan értékelték.

A bizottságok kizárták a büntetett előéletűeket, az erkölcsi kifogás alá eső ügyvédeket, vagy azokat, akik egyébként súlyosan vétettek az ügyvédi etika ellen, vagy a népi demokratikus rendszerrel szemben ellenséges magatartást tanúsítottak.

A bizottságok nem erősítették meg az olyan ügyvédeket sem, akik az ellenforradalom alatt tevőlegesen fordultak szembe az állami és társadalmi renddel, vagy az ellenséget más módon segítették.

A bizottságok a felülvizsgálat eredményeként egyes ügyvédeket kamarai tagságukban megerősítettek, vagy azt állapították meg egyesekről, hogy az ügyvédi hivatás gyakorlására nem alkalmas. A bizottság határozata ellen az érdekelt ügyvéd, annak közlésétől számított 15 napon belül, az Igazságügyminiszterhez panasszal élhetett.

Az elsőfokú bizottságok az általuk felülvizsgálat alá vont – általában egy-egy bizottság által 30 - 80 személy – ügyvédek személyét a legrészletesebben vizsgálták és csak több hónapig tartó munka után hozták meg határozataikat. A bizottságok határozatai zömében reálisak. Megerősítették kamarai tagságukban a már eddig is működő ügyvédek túlnyomó részét s alkalmatlanná nyilvánították azokat az ügyvédeket – az ügyvédi kisebb részét – akiknek a személyénél nem láttak garanciát arra vonatkozóan, hogy az ügyvédi Rendtartásban előírt feltételeknek büntetett előéletük, erkölcsi fogyatékosságaik stb. miatt nem tudnak megfelelni.

A felülvizsgálat eredménye bebizonyította, hogy az ügyvédi kar többsége becsületes, néphez hű értelmiségből áll. Egy kisebb része pedig olyan, akiknek az eltávolítása az ügyvédi karból az egész ügyvédi kar tekintélyének emelkedését, és a köz érdekét szolgálja.

Néhány példa arra, hogy kiket nem találtak alkalmasnak az ügyvédi hivatás további gyakorlására.

Dr. V. B. budapesti ügyvéd, tagja volt a nyilaskeresztes pártnak és különböző fasiszta egyesületeknek. 1944-ben a bírósági tárgyalásokon zöld nyilas ingben jelent meg. A felszabadulás után többször volt büntetve és egyik büntetésének következményeként 1952-ben két évre felfüggesztették az ügyvédi hivatás gyakorlásától.

Dr. K. E. k.-i ügyvéd. Mint megrögzött alkoholista többször jelent meg a tárgyaláson részegen. Részegsége miatt nem egyszer tárgyalásokról elmaradt, vagy ittas állapotban előfordult nála az is, hogy az ítélet helyességéről vagy nem helyességéről perrendi lehetőségek kihasználása nélkül vitatkozott.

Pécsett zárták ki Dr. M. J. ügyvédet, aki ellen az utóbbi években öt fegyelmi büntetést hoztak különböző lazaságok – többek között az ügyfelek érdekeinek az elhanyagolása miatt. 1955-ben az egyik fegyelmi ügyében hozott határozat 6 hónapra felfüggesztette már az ügyvédi hivatás gyakorlásától.

Dr. Cs. K. budapesti ügyvéd 1944-ben a nyilas időkben lett a honvédvezérkar bíróságánál ügyész. Nyilas jelvényt hordott és az üldözötteket kutyakorbáccsal verte.

Dr. T. B. N. budapesti ügyvéd a fajvédők egyesületének volt a tagja és a felszabadulás óta hét esetben volt büntetve.

A bizottság kizárási határozatot hozott Dr. G. M. budapesti ügyvéd esetében. Az illető éppen az ellenforradalom utáni helyzetet kihasználva jegyeztette be magát ügyvédnek, holott erre való alkalmatlansága nem vitás. Többször volt büntetve és 1946-tól 1957-ig mint alkalmi és segédmunkás kereste kenyerét. Jogvégzettségét 1941-ben szerezte. Nem vitás tehát, hogy a háború alatti néhány éves joggyakorlata és az azt követő 11 éves szünetelés valamint az a körülmény, – sőt elsősorban, hogy büntetett előéletű – nem teszi őt alkalmassá az ügyvédi hivatás gyakorlására.

Dr P. K. ügyvéd horthysta katonatiszt volt és mint ilyen először katonai kiképzőként működött. Később munkásszázad parancsnokhelyettes volt. Ennek ellenére 1958-ig ügyvéd hivatását gyakorolhatta, holott tagja volt a fajvédő ügyvédek egyesületének és annak ellenére, hogy 1952-ben valutázás bűntett miatt 6 hónapi börtönre ítélték.

Dr. D. Á. Z-i ügyvéd a Horthy-rendszerben végig törvényszéki bíró volt. A Horthy-féle fehérterror idején tiszti különítmény tagja volt és Szeged, valamint a Dunántúl egyes részeinek „megtisztításával" foglalkozott. Tevékenysége nem korlátozódott a 20-as évekre, mert 1942-ben mint zsidó munkaszolgálatos táborparancsnok működött.

Dr. V. Gy. budapesti ügyvéd, aki jelenleg büntetését tölti, mert sikkasztás magánokirathamisítás büntette miatt jogerősen el lett ítélve.

Dr. K. P. B.-i ügyvéd a magyarországi Volksbund egyik vezető szervezője volt.

Az elsőfokon hozott határozatok ellen benyújtott panaszok elbírálására az igazságügyminisztérium egy bizottságot hozott létre. Ennek a bizottságnak tagja volt a Magyar Jogász Szövetség főtitkára is.

A bizottság részéről a panaszok elbírálása a legnagyobb körültekintéssel, az érdekelt ügyvéd által benyújtott fellebbezésben felhozott indokok legtárgyilagosabb megvizsgálásával történt. A fellebbezés elbírálása során a bizottság több ügyvédet meghallgatott, egyeseket a fellebbezésen felhívott állítások igazolására, további bizonyítékok bemutatására kötelezett, több bizonyítékot maga szerzett be.

A bizottság javaslata alapján az igazságügyminiszter már eddig is több megváltoztató határozatot hozott és több ügyvédet a kizáró határozat megváltoztatásával, kamarai tagságában megerősített. A fellebbezési eljárás során kamarai tagságukban megerősített ügyvédek száma jelentős.

Az ügyvédi felülvizsgálat során a bizottságok a legszigorúbban betartották az idevonatkozó törvényes előírásokat, a legtárgyilagosabban vizsgálták felül az egyes ügyvédek magatartását, a fellebbezési bizottság pedig nagy körültekintéssel vizsgálta meg a kizáró határozat ellen benyújtott panaszt. Mindezek alapján megállapítható, hogy az ügyvédek felülvizsgálata a törvényes keretek között bonyolódott le és senkit sem ért indokolatlanul vagy alaptalanul az eljárás egész során sérelem.

A kamarából kizárt ügyvédek elhelyezkedhetnek vállalatoknál jogi munkakörben. Ezt egy időközben megjelent kormányrendelet biztosítja. Ezenkívül azok a kamarából kizárt ügyvédek, akik elérték a nyugdíjkorhatárt /60 év/, nyugdíjat kapnak. Természetesen nincsenek elzárva a kamarából kizárt ügyvédek az elől sem, hogy más adminisztratív munkakörben elhelyezkedhessenek. Egyébként a kamarából kizárt ügyvédek semmiféle egyéb joghátrányt nem szenvednek.

Bp. én.

MOL M KS 288.f. 30/1958. cs. 15.öe. 116–120. o.

5. sz. dokumentum

IGAZSÁGÜGYMINISZTER — SZIGORÚAN BIZALMAS!

MSZMP. KB. ADMINISZTRATÍV OSZTÁLY — A/399/1959

Készült: 2 pld.-ban

J e l e n t é s

az ügyvédkérdés politikai rendezéséről szóló Politikai Bizottság-i határozat végrehajtásáról.

Az ügyvédi felülvizsgálat

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának határozata alapján az ügyvédek felülvizsgálata megtörtént.

Az ügyvédeket felülvizsgáló bizottságok 1958. augusztus közepén fejezték be munkájukat és határozataikat 1958. szeptember 1-ig kézbesítették ki az ügyvédeknek. A felülvizsgálat ideje alatt a kamarák önkormányzata fel volt függesztve és a kamarák élén miniszteri kiküldöttek álltak.

Az elsőfokú határozatok ellen beadott panaszok felülvizsgálata szintén befejeződött.

1958. április l.-én, tehát a felülvizsgálatot megelőzően 2.822 ügyvéd volt. Az elsőfokú bizottságok alkalmatlannak találtak 1.229 ügyvédet, panasszal élt 1.144 ügyvéd. A minisztérium a panaszok felülvizsgálata során visszavett 366 ügyvédet így véglegesen 863 ügyvéd került kizárásra. Az országban tehát jelenleg 1.959 ügyvéd működik. A felülvizsgált ügyvédek közül 916 60 éven felüli volt /33 %/, a kizárt ügyvédek közül 348 a 60 éven felüli /40 %/.

A bizottságok általában a Politikai Bizottság határozatában megszabott elveknek megfelelően, konkrét tények, az illető személy tevékenységének sokoldalú vizsgálata alapján hozták meg döntéseiket. Sok ügyvédet személyesen is meghallgattak, bár meg kell jegyezni, hogy ez korántsem volt kielégítő mértékű.

A bizottságok közül különösen jó munkát végeztek a Vas, Csongrád, Szabolcs, Szolnok és a Budapest II., III. és VII. kerületi bizottságok.

Az elsőfokú felülvizsgálat során előfordultak hibák is. Egyes bizottságok nem voltak eléggé körültekintőek és alaposak munkájukban. Előfordult, hogy jelentős kizárási okokat nem tüntettek fel a jegyzőkönyvekben, a tények helyett általánosító jelzőket alkalmaztak, pl. "ellenséges beállítottságú" "harácsoló", stb. Az igazság kedvéért szükséges megemlíteni azt is, hogy a közel 3000 ügyvéd előéletének feltárásához rendelkezésre álló idő kevés volt. Ez jelentősen megnehezítette a bizottságok munkáját.

Az elsőfokú bizottságok határozatainak közlése előtt az Igazságügyminisztérium észrevételeket tett a bizottságok döntéseire. Ezen észrevételeknek azonban nem volt mindig kellő eredménye. Volt olyan bizottság, amely teljesen figyelmen kívül hagyta őket. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy az Igazságügyminisztérium a panaszeljárás során több kizárt ügyvédet vett vissza – különösen Budapesten – mint amennyire számítani lehetett.

A bizottságok munkája ennek ellenére eredményesnek mondható, mert a határozatok többsége helyesnek bizonyult. A jó eredmény főleg a megyei pártbizottságok és a belügyi szervek igen komoly segítségének köszönhető.

Az Igazságügyminisztérium a panaszok elbírálásánál ugyanazokat az elveket tartotta szem előtt, amelyeket a felülvizsgáló bizottságok. A panaszok elbírálásának kezdeti időszakában a minisztérium munkájában bizonyos ingadozás mutatkozott. Így helytelenül, néhány esetben olyan személyek visszavételére is sor került, akiknek helyesebb lett volna a panaszát elutasítani. Egyes helyeken az igazságszolgáltatás zavartalanságának biztosítása céljából is szükséges volt engedményeket tenni.

Voltak – főleg idős ügyvédek – akik a panaszeljárás ideje alatt kamarai tagságukról lemondtak és bejelentették, hogy a jövőben nem kívánnak ügyvédi gyakorlatot folytatni. Méltányosságból néhány ilyen esetben az Igazságügyminiszter a reájuk vonatkozó felülvizsgálati határozatot hatályon kívül helyezte és a felülvizsgálati eljárást megszüntette. Ezeket az ügyvédeket egyidejűleg a kamara tagjai sorából törölték.

Itt jegyezzük meg, hogy a helyi szervek politikai állásfoglalásában többször tapasztalhattunk következetlenséget. Néhány kizárt ügyvéd visszavételéért a megyei politikai és állami szervek felléptek, holott elsőfokon teljesen tőlük függött a meghagyás. Más esetben a helyi szervek szembeszegültek a miniszteri erősítő határozattal, noha az elsőfokú határozat helyességének bizonyítására nem tudtak komoly érveket felhozni.

Összegezve: A felülvizsgálat feltétlenül hasznos és eredményes volt. Kikerültek – ha nem is maradéktalanul – az ügyvédi karból a politikailag és erkölcsileg oda nem való elemek s ezáltal jórészt megteremtettük a szocialista ügyvédség kialakításának személyi előfeltételeit.

Tapasztalataink szerint az ügyvédi felülvizsgálatnak a dolgozók körében pozitív hatása volt. A munkások és a dolgozó parasztok megnyugvással fogadták a népnyúzó, harácsoló, a politikailag velünk szemben álló ügyvédek kizárását. Bizonyos mértékben más volt a helyzet az értelmiség körében. Az értelmiség egy része – különösen az első időkben – idegesen figyelte e folyamatot. Természetszerű, hogy elsősorban az ügyvédi karban nyilvánult meg ez a legjobban. Miután azonban a pártszervek és az Igazságügyminisztérium dolgozói megmagyarázták a felülvizsgálat célját, értelmét, ez a hangulat a becsületes ügyvédek körében is megváltozott. 1958. szeptember 1. napja után, amik az ügyvédek kézhez kapták a felülvizsgáló bizottságok határozatait, az értelmiség is lényegében napirendre tért az ügyvédi felülvizsgálat felett.

Az ügyvédi felülvizsgálatot a nemzetközi reakció igyekezett felhasználni arra, hogy támadást intézzen népi demokráciánk ellen. Ezt a támadást és az alaptalan rágalmakat az Országos Ügyvédi Tanács határozatában visszautasította illetve megcáfolta.

A felülvizsgálat befejezése után a pártszervek és tömegszervezetek jó kapcsolatot építettek ki a megmaradt ügyvédekkel – akik ma már különösen vidéken, társadalmi munkát is igyekeznek végezni – s ez a körülmény is hozzájárult megnyugvásukhoz, hangulatuk pozitív irányban történő megváltozásához.

Munkaközösségek és magángyakorlatot folytató ügyvédek

A Politikai Bizottság határozatának megfelelően – a kiadott új ügyvédi rendtartás alapján – már az elsőfokú vizsgálat alatt megkezdődött az eddig magángyakorlatot folytató ügyvédek munkaközösségekbe való tömörülése. Ez a folyamat 1958. szeptember 1.-ig befejeződött. Országosan mindössze 36 kérelem érkezett a magángyakorlat folytatásának engedélyezésére. Az Igazságügyminisztérium a 36 kérelemből 18-at indokoltnak talált és e személyeknek a magángyakorlat folytatására engedélyt is adott.

Az ügyvédek munkaközösségbe való tömörülése az ügyvédi átszervezésnek csak a kezdeti stádiumát jelenti. A munkaközösségek az ügyvédeket még csak formailag, szervezetileg fogják össze és hátra van a munkaközösségek megerősítése, szocialista tartalommal való megtöltése. Ezt a soronkövetkező legfontosabb feladatnak tekintjük.

Az ügyvédi nyugdíjak és a ügyvédjelölti illetmény

Az ügyvédi nyugdíjak és az ügyvédjelölti illetmények rendezése megtörtént.

A magángyakorlatot folytató ügyvédek havi nyugdíja 500 Ft-ra, a munkaközösségben dolgozók nyugdíja pedig havi 800 Ft-ra emelkedett. Az alkalmatlanná nyilvánított ügyvédek, ha nyugdíjjogosultak, az előbb említett nyugdíj 75 %-át kapják. A nyugdíjak felemelése nem jelentett az államra külön terheket, mert az ügyvédek nyugdíjjárulékát bruttó jövedelmük 7 %-ában állapították meg, ez a felemeléssel járó többletkiadások fedezi.

Az ügyvédjelöltek eddigi alacsony fizetése is rendezést nyert. Illetményük az egyetem elvégzése utáni első évben 1000 - 1300 Ft-ig, a második évben 1100 Ft-ig terjed.

Az ügyvédi kamarák és az Országos Ügyvédi Tanács megalakítása

A Politikai Bizottság határozata értelmében valamennyi megyeszékhelyen ügyvédi kamarát szerveztünk.

Az új kamarai választások lebonyolítása megfelelő volt. A jelölőbizottságok által jelölt személyeket mind megválasztották, A vezetőségekbe – a lehetőségekhez mérten – a párttagok megfelelő arányú részvétele biztosítva van. Az új vezetőségek összetétele jónak mondható és reményt nyújt arra, hogy a kamarák megfelelően működjenek.

Az országos Ügyvédi Tanács megalakult. Taglétszáma: 35. 20 kamarai elnök hivatalból tagja az Ügyvédi Tanácsnak míg 15 ügyvédet az Igazságügyminiszter jelölt ki azok közül, akiket a kamarák választottak meg erre a tisztségre. A megválasztott, de ki nem jelölt további 13 ügyvéd az Országos Ügyvédi Tanács póttagja.

Az Országos Ügyvédi Tanács 35 tagjából 19 párttag.

Összefoglalva: Az Igazságügyminisztérium a Politikai Bizottság határozata értelmében elkészítette az új Ügyvédi Rendtartást. Végrehajtotta az ügyvédi felülvizsgálatot, az ügyvédeknek munkaközösségekbe való tömörítését, megszervezte az új kamarákat. Elősegítette az ügyvédi nyugdíjak és az ügyvédjelölti fizetések rendezését. Rendezte – az ügyvédkérdéssel egyébként is összefüggő – vállalati jogtanácsosokat és jogi előadókat érintő problémákat.

A Politikai Bizottság határozatát figyelembe véve az Igazságügyminisztérium legfőbb soronkövetkező feladatainak tekinti 1./ Az ügyvédi munkaközösségek szocialista tartalommal való megtöltésének biztosítását. 2./ A munkaközösségek megfelelő elhelyezésének, helyiségigényük kielégítésének elősegítését. 3./ Az ügyvédi. etika betartásának fokozottabb ellenőrzését és biztosítását.

4./ Új ügyvédjelöltek és ügyvédek felvételével az ügyvédi kar politikai, személyi összetételének további javítását. 5/. Az ügyvédek megfelelő területi elosztásával kapcsolatos feladatok elvégzését.

Budapest, 1959. március 18.

/Kaszás Ferenc/ /Nezvál Ferenc/

MOL M KS 288.f.30/1959. cs.12. öe. 37–42. o.

6. sz. dokumentum

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
.....számú
r e n d e l e t e
a vállalati jogtanácsosok és jogi előadók ügyész felügyeletéről

A vállalati jogtanácsosokról és jogi előadókról szóló 33/1958./V.17./ Korm.sz.r.6.§-a értelmében a jogtanácsos a vállalatnál köteles a szocialista törvényesség érvényesülését előmozdítani, a tudomására jutott törvénysértésekre a vállalat igazgatójának figyelmét felhívni, és a törvénysértés megszüntetése érdekében megfelelő javaslatot tenni. Avégből, hogy e rendelkezések a gyakorlatban hatékonyan érvényesüljenek, a Kormány az említett rendelet kiegészítése érdekében az alábbiakat rendeli:

1.§

A vállalati jogtanácsosok és jogi előadók működésének törvényessége felett – az ügyészi szervezet útján – a Legfőbb Ügyész felügyeletet gyakorol. Az ügyészség figyelemmel kíséri a vállalat jogi ügyeinek intézését, a vállalati jogtanácsosok és jogi előadók tevékenységét, törvényességi szempontból egyezteti, ellenőrzi és támogatja.

2.§

/1/ A jelen rendelet rendelkezései kiterjednek a 33/1958./V.17./ Korm.sz. rendelet alapján működő vállalati jogtanácsosokra és jogi előadókra valamint jogi irodákra, függetlenül attól, hogy működésüket állami vállalat, szövetkezet, vagy szövetkezeti vállalat, avagy gazdasági irányító szerv /tröszt, egyesülés, szövetkezeti központ, stb./ keretében fejti ki.

/2/ Nem terjednek ki a jelen rendelet rendelkezései az egyéb állami szerveknél / államigazgatási szerveknél, szakigazgatási szerveknél/, valamint a társadalmi szervezeteknél működő jogi beosztásban dolgozó személyekre.

3.§

Minden állami vállalat, szövetkezet, szövetkezeti vállalat és gazdasági irányító szerv köteles a székhelye szerint illetékes megyei /fővárosi/ főügyészségekhez a vállalati jogtanácsosok /jogi előadók/ alkalmazását, munkaviszonyának megszűnését, valamint áthelyezését haladéktalanul bejelenteni. Ugyanúgy be kell jelenteni a jogi irodák alakítását és megszűnését is.

4.§

Az ügyészi felügyelet során az ügyészség ellenőrzi a 33/1958./V.17./ Korm. sz. rendeletnek és az annak alapján kibocsátott részletes rendelkezéseknek gyakorlati végrehajtását, így különösen azt, hogy

a./ a jogi iroda létesítésére, a jogtanácsos és a jogi előadó alkalmazására vonatkozó előfeltételeket megtartották-e ideértve a képesítésre vonatkozó szabályokat is;

b./ a jogi előadó gyakorlati ideje alatt szakmai képzésben részt vesz-e;

c./ a jogtanácsos /önálló jogi előadó/ megtartja-e a magánszemélyek képviseletére vonatkozó korlátozó rendelkezéseket;

d./ a vállalat a jogszabály megsértésével, vagy kijátszásával jogi ügyeinek intézésére nem ad-e másnak megbízást.

5.§

Az ügyészi ellenőrzés a jogtanácsos /jogi előadó/ ügyintézésének érdemére csak abban a vonatkozásban terjed ki, hogy az ügyintézés a törvényesség szempontjából megfelelő-e és képviseli-e az állami összérdekeket. Különösen arra kell ügyelni, hogy a jogtanácsos /jogi előadó/ az általa észlelt törvénysértésekre felhívja-e az igazgató figyelmét és a törvénysértések megszüntetése végett a megfelelő javaslatot megteszi-e.

6.§

/1/ Ha az ügyész a 4. és 5. §.-ban foglaltak tekintetében hiányosságot észlel, különösen, ha a jogtanácsos /jogi előadó/ munkájában törvénysértésre utaló körülmények merülnek fel, köteles erre a vállalat igazgatójának figyelmét – megfelelő indítvány kíséretében – felhívni és a szükséghez képest a a vállalati jogtanácsossal / jogi előadóval/ szemben eljárást kezdeményezni.

/2/ az ügyész a jogtanácsosnak /jogi előadónak/ utasítást nem adhat.

7.§

A jogtanácsos /jogi előadó/ ellen irányuló fegyelmi eljárás megindítását és a fegyelmi határozatot az ügyésszel haladéktalanul közölni kell.

8.§

/1/ A jogtanácsos /önálló jogi előadó, jogi iroda / köteles félévenként a vállalat jogi ügyeinek intézéséről jelentést készíteni és az ügyésznek megküldeni.

/2/ A jelentésben – az erre vonatkozó nyilvántartások alapján – be kell számolni a tárgyidőszakban a vállalat részéről tett büntető és szabálysértési feljelentésekről, a vállalat részéről indított, vagy ellene folyamatba tett polgári peres és perenkívüli eljárásokról, döntőbizottsági eljárásokról, kártérítési határozatokról, a leltárhiányért fennálló anyagi felelősség érvényesítéséről a fegyelmi és egyeztető bizottsági ügyekről. A jelentésnek teljes képet kell adnia a vállalat keretében a törvényesség állapotáról, és a jogtanácsosnak a törvényesség megszilárdítása érdekében kifejtett tevékenységéről.

9.§

A jelen rendelet nem érinti a vállalati igazgatójának és a felettes szerveknek a vállalati jogtanácsos és jogi előadó feletti felügyeleti jogát.

10.§

A Jelen rendelet a kihirdetése napján lép hatályba; végrehajtásáról a Legfőbb Ügyész gondoskodik.

MOL M KS 288.f. 30/1959. cs. 14. öe. 148–151. o.

7. sz. dokumentum

november 28.
Ad/1759/1959

dr. Nezvál Ferenc
elvtársnak

Igazságügyminiszter

Kedves Nezvál Elvtárs!

A Politikai Bizottságnak az ügyvédkérdés politikai és jogi rendezéséről szóló határozata alapján az elmúlt időben foglalkoztunk a határozat végrehajtásának néhány kérdésével.

Megállapítottuk, hogy a határozat végrehajtásában nem megyünk kellően előre, illetve egyes területeken visszaesés tapasztalható,

Ennek okait részben az ügyvédségen belül kell keresni. Az ügyvédi vezetés hiányosságai, az ügyvédek körében végzett gyenge politikai munka, a fegyelmi bizottságok gyatra működése, az utánpótlással, a fiatalokkal való törődés elhanyagolása stb., mind jelentős akadályai az ügyvédség szocialista átalakulásának.

Az okokat azonban másrészt az Igazságügyminisztériumban kell keresni. A minisztérium felügyeleti tevékenysége nem elég tartalmas és hatékony. Ez abból is adódik, hogy a minisztérium vezetői között nincs egységes elvi álláspont az ügyvédkérdés különböző problémáinak megítélését illetően.

A minisztérium olyan hibái, mint pl. az, hogy nem annyira az érdemi, mint inkább az adminisztratív jellegű kérdésekkel foglalkoznak, hogy rossz a kapcsolata az ügyvédi szervekkel s nem tartja kellően tiszteletben az ügyvédi autonómiát, hogy nem kielégítők az ügyvédjelölti és az ügyvédi bejegyzésekkel kapcsolatos munkája, hogy nem törődik megfelelően olyan kérdésekkel mint pl. az ügyvédi munkaközösségek helyiségproblémái, stb., szintén akadályai a további fejlődésnek,

Mivel az érintett kérdéseket a párthatározat végrehajtása szempontjából igen lényegeseknek tartjuk, s az nem lehet közömbös számunkra, hogy az ügyvédségen belül a politikai hangulat egyre jobban romlik, a politikai jellegű szembenállás egyre inkább fokozóik, kérjük Nezvál elvtársat: főosztályvezetői értekezleten tűzze napirendre a kérdést /lehetőség szerint akkor, amikor' Csendes elvtárs is itthon lesz/. Ezen az értekezleten részletesen kifejtenénk a fentiekkel kapcsolatos álláspontunkat.

Elvtársi üdvözlettel:
/dr. Markója Imre/

MOL M KS 288.f. 30/1959. cs. 12. öe. 43–44. o.

Levéltári jelzetek

MOL = Magyar Országos Levéltár
M = M szekcióba sorolt iratok, a pártiratok
KS = központi pártszervek iratai
288.f. = fond szám, 288. az MSZMP (276 MDP) központi szerveinek iratai
5. cs. = a központi pártszervek egységeinek / csoportjainak iratai
120. öe. = őrzési egység (dosszié) száma
o. = oldal: iratok oldalszáma

Hivatkozott jogszabályok

1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában

1887. évi XXVIII. törvénycikk az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. törvénycikk némely intézkedésének módosításáról

1907. évi XXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. törvénycikk módosítása tárgyában

1912. évi VII. törvénycikk egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról

1913. évi LIII. törvénycikk az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról

1914. évi XXXV. törvénycikk az ítélőbírói és az ügyvédi képesítéshez szükséges utólagos gyakorlatra, valamint a társasbíróság előtti ügyvédi képviseletre vonatkozó rendelkezések kiegészítéséről

1934. évi II. törvénycikk az ügyvédi rendtartás újabb módosításáról

1937. évi IV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában

1938. évi VI. törvénycikk az ügyvédi meghatalmazásról

1941. évi XIII. törvénycikk az ügyvédekre, az ügyvédjelöltekre és az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes kérdések szabályozásáról

1947. évi I. törvény az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről

1948. évi XXIX. törvény az ügyvédi rendtartásról szóló 1937. évi IV. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről

6000/1949. (I. 22.) IM rendelet az ügyvéd elleni panaszeljárás szabályozása tárgyában

4302/1949. (XI. 3.) MT rendelet a joggyakorlat és az egységes bírói és ügyvédi vizsga tárgyában

84000/1949. (XI. 3.) IM rendelet a joggyakorlatról és az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló 4302/1949. (XI. 3.) MT rendelet végrehajtása tárgyában

5000/1951. (II. 27.) IM rendelet az ügyvédi kamarák területének megállapítása tárgyában

20/1952. (III. 23.) PM rendelet az ügyvédi munkaközösség tagjainak adóztatásáról

2/1954. (V. 13.) IM rendelet az ügyvédi munkaközösségben dolgozó ügyvédek társadalombiztosítási ellátásának szabályozásáról

23/1955. (III. 20.) MT rendelet az ügyvédséggel összefüggő egyes kérdések újabb szabályozásáról

2/1955. (III. 20.) IM rendelet az ügyvédek fegyelmi szabályzatáról

3/1955. (IX. 8.) IM rendelet Békéscsabán, Egerben, Kaposvárott, Kecskeméten, Nyíregyházán és Zalaegerszegen ügyvédi kamara létesítéséről

1/1955. (I. 5.) IM rendelet Szolnokon ügyvédi kamara létesítéséről

1957. évi 66. törvényerejű rendelet a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről

6/1957. (VI. 29.) IM rendelet az ügyvédi kamarai önkormányzat felfüggesztése esetén az elsőfokú fegyelmi jogkör gyakorlásának átmeneti rendezéséről

3/1957. (V. 11.) IM rendelet a budapesti ügyvédi kamara területén egyes meghatározott székhellyel történő ügyvédi bejegyzés (átjegyzés, székhelyáthelyezés) átmeneti korlátozásáról

1958. évi 12. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről

26/1958. (III. 30.) Korm. rendelet az ügyvédi kamarákkal és az ügyvédek kamarai tagságával összefüggő egyes kérdésekről

8/1958. (IX. 13.) IM rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet végrehajtásáról

1958. évi 39. törvényerejű rendelet az ügyvédi kamarai szervek tisztségeinek és tisztségviselői létszámának megállapításáról

1958. évi 42. törvényerejű rendelet a fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. törvényerejű rendelet kiegészítéséről

9/1958. (XII. 13.) IM rendelet egyes megyék székhelyén ügyvédi kamara felállításáról

6/1959. (VI. 11.) IM rendelet az ügyvédjelölt és a jogi előadó joggyakorlatáról, valamint az ügyvédi-jogtanácsosi vizsgáról

18/1959. (VI. 30.) PM rendelet az ügyvédi tevékenységből származó jövedelem adóztatásáról

4/1965. (III. 7.) IM rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendeletet végrehajtó 8/1958. (IX. 13.) IM rendelet kiegészítéséről

1966. évi 22. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról

7/1966. (IX. 7.) IM rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 8/1958. (IX. 13.) IM rendelet módosításáról

1969. évi 27. törvényerejű rendelet a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról

8/1972. (XII. 27.) IM rendelet az ügyvédi szervek iratainak irattári kezeléséről és selejtezéséről

1976. évi 26. törvényerejű rendelet az ügyvédi hivatás gyakorlásáról és az ügyvédek szervezeteiről szóló 1958. évi 12. törvényerejű rendelet módosításáról

Jegyzetek

[1] A polgári perrendtartás korábbi módosításaival ellentétben 1957-ben az ügyvédi kamara mellett egyéni ügyvédek és jogtanácsosok is véleményezték a javaslat szövegét. A tavaszi egyeztetés iratai között csupán a Budapesti Ügyvédi Kamara véleménye található meg, ám e vélemény markánsan különbözött mind a bíróságok által beküldött, mind a tudomány képviselői által készített észrevételektől. Határozott álláspontjuk szerint *„az ügyészség szerepe a polgári eljárás során – sem jogelméletileg, sem gyakorlatilag – nem indokolt [...] a polgári perben az ügyésznek semmiféle szerepére, semmi néven nevezendő szükség nincsen [...] Nem is képzelhető el, hogy az ügyész közönséges kötelmi, vagy dologi, vagy akár családjogi perben is valamely ésszerű okból szerephez juthasson. Az ügyész szerepének jelentősége az lenne, hogy valamely állami érdekből kapcsolódjék be a perbe, ám az állam objektív igazságszolgáltatási szerepét betölti az állam bírója. Az ügyfél egyenlőség elve a legsúlyosabb sérelmet szenvedi el akkor, ha az egyik ügyfél érdekében ügyész jelenik meg a bíróság előtt. Ha feltehetjük azt az esetet, hogy valamelyik ügyfélnek hozzáértés, vagy anyagi eszközök miatt nem áll módjában megfelelő képviseletről gondoskodni, rendelkezések vannak a [...] Pp.-ben [...] melyek az ilyen ügyfélnek megfelelő képviselőt biztosítanak [...] az összes az ügyész szerepére vonatkozó rendelkezéseket tehát mellőzendőnek és kihagyandónak tartjuk. Még a házassági vagy egyéb státusz perekben is feleslegesnek tartjuk az ügyész szerepét, mert [...] nincs semmiféle gyakorlati jelentősége."* Nem nehéz felfedezni, hogy a kamarai vélemény az 1990-es jogállami fordulat után született 1/1994. (I. 7.) sz. AB. határozat elvi álláspontjával azonos. E gondolkodásmód a pártállam jogfilozófiájába integrálhatatlan volt.

[2] Feljegyzés a termelőszövetkezetek és tagjaikat érintő ügyekben folytatott bírói gyakorlat néhány kérdéséről. Budapest, 1954. február 9.: MOL M KS 276. f. 96. cs. 17 / 2. öe., 172–173. p.

[3] Az igazságügy-miniszter és a földművelésügyi miniszter együttes utasítása a termelőszövetkezetek állandó jogi képviseletéről: MOL M KS 276.f. 96. cs. 35. öe. 86. p.

[4] Jegyzőkönyv a Politikai Bizottság 1959. március 3-án megtartott üléséről. 2. Napirendi pont. Jelentés a Polgári Törvénykönyv tervezet legfontosabb elvi kérdéseiről. MOL M KS 288.f.5/120. öe. 40.R. p.